

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

FENOMÉN SEKT A ŘEŠENÍ JEJICH NEGATIVNÍCH
DOPADŮ DO ŽIVOTA ČLOVĚKA Z POHLEDU
ETIKY V SOCIÁLNÍ PRÁCI

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajfer, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Lucie Líkařová
Studijní obor: Etika v sociální práci
Ročník: 2.

2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsme vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

8. 3. 2017

.....
Lucie Líkařová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol. za metodické vedení, podporu a cenné připomínky.

A taktéž děkuji panu PhDr. Zdeňku Vojtíškově Th. D. za věnovaný čas a poskytnutí rozhovoru.

8. 3. 2017

.....
Lucie Líkařová

Obsah

Úvod	5
1 Uvedení do problematiky	7
1.1 Pojem religiozita	7
1.2 Pojem nová náboženská hnutí.....	8
2 Postmoderní společnost z hlediska religiozity	12
2.1 Moderna versus postmoderna	12
2.2 Současná religiozita	15
3 Problematika sekt	19
3.1 Vysvětlení pojmu sekta.....	19
3.2 Problematické uchopení pojmu sekta	20
3.3 Fungování sekt.....	24
3.4 Nejvíce ohrožení jedinci	27
4 Negativní dopady sekt do života člověka	30
4.1 Následky ze sociologického hlediska	30
4.2 Následky z etického hlediska.....	35
5 Sociální práce s klientem, který vystoupil ze sekty, z pohledu profesní etiky. 41	41
5.1 Sociální práce a její cíle	41
5.2 Postup sociálního pracovníka v rámci multidisciplinárního přístupu.....	44
5.2.1 Případová práce.....	45
5.2.2 Sociální poradenství.....	46
5.2.3 Krizová intervence	48
5.2.4 Mediace.....	50
5.2.5 Skupinová práce.....	51
5.2.6 Práce s rodinou.....	52
5.2.7 „Deprogramování“	53
5.3 Speciální duchovní poradenství	58
5.4 Profesní etika sociální práce	63
5.4.1 Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků	64
5.4.2 Etický kodex sociálních pracovníků České republiky	66
5.5 Etická dilemata a etické problémy.....	68
5.5.1 Etická dilemata v kontextu spirituality	69
5.6 Prevence vstupu do sekt.....	72
Závěr	74
Seznam použité literatury	76
Přílohy	80
Abstarkt	83
Abstract.....	84

Úvod

Při studiu aplikované etiky a náboženství mě zaujala teorie nové religiozity a s tím souvisejících nových náboženských hnutí.

V dnešní době kolem sebe vidíme mnoho rozrůstajících se skupin, které se hlásí k nejrůznějším náboženským ideálům a myšlenkám. Stává se velmi populárním a žádaným do takovéto skupiny patřit, a to zvláště s ohledem na vykořeněnost a individualitu diktované dobou. Proto mě zaujala myšlenka předního českého religionisty Zdeňka Vojtíška, který tvrdí, že nová náboženská hnutí se stávají pomalu ale jistě alternativními svépomocnými skupinami z hlediska psychoterapie, protože poskytují jistotu v nejistém světě. Tato myšlenka mě donutila se pozastavit a popřemýšlet nad fenoménem nových náboženských hnutí a o situaci v současném náboženském světě. Při postupném studiu mě čím dál více zaujala hnutí, která jsou označována za „největší zlo“, sekty. Najednou mi bylo více než jasné, že i jako vystudovaný sociální pracovník nemám jistotu, jak postupovat s klientem, který vystoupil ze sekty, ani jaké dopady to může mít na jeho život.

Problematiku sekt shledávám v dnešní společnosti značně problémovým tématem. V rámci kontextu individualisticky zaměřené postmoderní společnosti a touhy člověka někam patřit, ve smyslu přirozenosti člověka, jako tvora náboženského a společenského, se tato touha jeví jako přirozená. Lidé věří různým vědmám, nechávají si číst z karet a věšteckých koulí, zúčastňují se nejrůznějších esoterických seminářů apod. Problém nastává tehdy, když si podle toho začne daný jedinec řídit celý svůj život. Potom už zbývá jen krůček k fanatismu a závislosti.

Cílem mé práce je shrnout negativní dopady sekt na život člověka, zejména pokud člověk z nějaké sekty vystoupí, a z hlediska sociální práce popsat, jak s takovým člověkem postupovat, a to jak po stránce sociální a osobní, tak po stránce duchovní. Jde o získání vhledu do problematiky nových náboženských hnutí a sekt na pozadí dnešní postmoderní doby.

V prvních dvou částech diplomové práce vysvětlím pojmy související s námi reflektovanou problematikou, a také se budu zabývat postmoderní společností

v kontextu religiozity. Ve třetí části se budu zabývat samotným pojmem sekta, proč je vymezení pojmu problematické, jak byly sekty chápány dříve a jak dnes.

Ve čtvrté části popíši podrobně negativní dopady vlivu sekt na člověka jak ze sociologického (sociálního) hlediska, jako jsou např. narušené vztahy, duchovní prázdnota, psychické problémy, tak z hlediska etického, např. porušování lidských práv, omezování svobody. Dále popíši nejvíce ohrožené sociální skupiny, mezi něž patří zejména mladí dospělí.

V poslední, páté části diplomové práce popíši principy sociální práce, multidisciplinární přístup a zachování přístupu sociálního pracovníka v mezích etického kodexu sociálních pracovníků při práci s klientem, který je nebo byl pod vlivem sekt. Posléze se budu krátce věnovat etickým dilematům v kontextu spirituality. Práci zakončím krátkou reflexí možnosti prevence, zejména u mladých lidí, před vstupem do nových náboženských společenství.

Mezi základní zdroje mé práce patří teorie religionisty Zdeňka Vojtíška, který se dlouhodobě zabývá fenoménem sekt, dále teorie a zkušenosti Ivana O. Štampacha, který je předsedou Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Dále autoři Hassan a Abgrall, kteří mají bohaté praktické zkušenosti se sektami. V neposlední řadě také teorie Oldřicha Matouška, který se dlouhodobě věnuje sociální práci a sepsal mnoho odborných děl společně s dalšími kolegy.

1 Uvedení do problematiky

Člověk je ze své podstaty náboženská bytost a jako taková má také své spirituální neboli duchovní potřeby. V dnešní společnosti můžeme nacházet některé nové náboženské směry, které odpovídají na spirituální potřeby postmoderního člověka. Začíná se šířit fenomén zvaný nová religiozita, který v sobě sdružuje léčitele, různé vědmy, astrology, východní směry náboženství apod. Tato „nová religiozita“ se stává čím dál více populární. Pokud se pak tyto skupiny začnou projevovat problémově, společnost je začne označovat jako sekty.

1.1 Pojem religiozita

Výraz je odvozen od latinského výrazu religion, kterému dnes připisujeme význam totožný s českým slovem náboženství, jde tedy o osobně prožívaný a sociálně (případně institučně) vyjádřený vztah člověka ke skutečnosti pokládané za transcendentní.¹

Tento pojem se používá jako označení pro různé podoby náboženství, vyskytující se ve společnosti. Také ale může označovat „míru zbožnosti“ dané společnosti. Ať tak či onak, je tento pojem problematicky uchopitelný a jako takový je postupně různými odborníky nahrazován. Někteří autoři ho tedy začali nahrazovat pojmem „nová náboženská hnutí“, ale vzhledem k taktéž těžko, možná i hůře uchopitelnému významu je tato snaha některými považována za zbytečnou.

U pojmu religiozita se také můžeme často potkat s pojmem spiritualita. *Tento termín, někdy uváděný též jako duchovnost (a v populárním použití někdy i duchovno)² má dva různé významy: v původním pojetí se tím myslel styl duchovního života (modlitby, rozjímání, askeze apod.) v římskokatolickém prostředí podle různých škol.³*

Po rozšíření do dalších okruhů dostal pojem další význam: *vnitřní (individuálně psychický, prožívaný) aspekt náboženství v kontrastu s jeho vnějšími, víceméně institučními prvky, jako jsou doktrína, organizace, autority, texty, ustálené rituály.⁴*

¹ ŠTAMPACH, I. *Na nových stezkách ducha*, s. 16

² Tamtéž, s. 17

³ Tamtéž, s. 17

⁴ ŠTAMPACH, I. *Na nových stezkách ducha*, s. 17

Trochu jinak tyto pojmy uchopují autoři v knize *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Ti tvrdí, že „pojem „spiritualita“ a religiozita se v určité části západní společnosti stal alternativou k pojmu „religiozita“ a nástrojem po odmítnutí organizovaného náboženského života“. ⁵ Myslí se tím zejména to, že pojem religiozita bývá asociován s něčím negativním, jako například příslušnost k zastaralé duchovní tradici, určité omezování apod. Naproti tomu spiritualita získává význam zážitku, využití v současném světě, svobody.⁶ Tato myšlenka podle mě plně shrnuje obsah pojmů v kontrastu dnešní, postmoderní doby.

Pro porozumění textu je pojem religiozita chápán ve významu náboženské scény ve společnosti a pojem spiritualita, ve smyslu spirituálních potřeb člověka, jako individuálně a vnitřně prožívaný duchovní svět.

Můžeme se také setkat s pojmem nová, někdy taktéž označovaná divoká, religiozita. Tímto pojmem se myslí právě nově vznikající náboženské směry, které se utvářejí v kontextu současné doby. Tyto směry jsou také označovány jako nová náboženská hnutí.

1.2 Pojem nová náboženská hnutí

Dle Zdeňka Vojtiška za nová náboženská hnutí označujeme ta hnutí, jejichž vznik je motivován novou náboženskou ideou. Novost této ideje je ovšem relativní – je třeba jí rozumět vždy ve vztahu ke společnosti, do níž přichází.⁷

Pojem nový označuje náboženská hnutí, která nejsou ve společnosti zavedená (etablovaná). Nová náboženská hnutí jsou ta, která nedosáhla ještě plného respektu, jsou považována za odchylná od normy („nenormální“), podivná a tím pádem podezřelá. Tvoří alternativu k běžnému („normálnímu“) způsobu duchovního (anebo na duchovní otázky rezignujícího) společenského života a jsou protikladem tradičních

⁵ VOJTÍŠEK, Z. a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 11

⁶ Srov. VOJTÍŠEK, Z. a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 11

⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí*, s. 13

náboženských institucí. Proto jsou nová náboženská hnutí často také nazývána jako „alternativní hnutí“, „netradiční náboženství“, apod.⁸

Pokud bychom to měli shrnout, za nová náboženská hnutí dle Vojtíška můžeme považovat hnutí, která nejsou v dané společnosti uznávána, jsou považována za nenormální a jsou určitou formou protestu proti většinové společnosti. Slovo nové je tedy potřeba vždy zařadit do kontextu společnosti, ve které nové náboženské ideje vznikají.

Jiný autor zabývající se novými náboženskými hnutími, Dušan Lužný, zase vidí jako důležité rozlišit tři základní přístupy při diskuzi o nových náboženských hnutích. Těmito přístupy jsou teologický, psychologický a sociologický. Tyto přístupy jsou odlišné a odlišně chápou a interpretují tento pojem.⁹

V teologickém přístupu jde především o kritické srovnávání nových náboženských hnutí, které se z velké většiny hlásí k některým křesťanským ideálům nebo křesťanství jako takovému. Z tohoto srovnání nám mohou vyjít pouze dvě možnosti, a to jsou zásadní odmítnutí takovýchto hnutí nebo využití ideálů z netradičních hnutí a pokus o obohacení víry ve formě dialogu.

Nejčastějším stanoviskem teologického přístupu je odmítnutí nových idejí. Je to z toho důvodu, že už z principu, když porovnáme základní křesťanskou doktrínu a nové křesťanské ideje různých hnutí, k odmítnutí dojít musí. Zřejmým příkladem je hnutí New Age, které někteří autoři, využívající teologického přístupu, označují za d'ábelské dílo.¹⁰

V případě dialogu mezi novými idejemi a křesťanstvím využívají autoři jakési upevnění a vyhranění své náboženské pozice. Pozice dialogu ovšem předpokládá využití práva na svobodné náboženské vyznání.¹¹ *Dialogickou pozici tedy vyznačuje hledání společných znaků, hodnot a postojů, resp. chápání odlišných náboženství jako jiného vyjádření v podstatě společného náboženského základu.*¹²

Shrneme-li teologický přístup ve vnímání nových náboženských hnutí, můžeme říci, že v tomto přístupu jde především o kritické srovnávání nových idejí, hlásících se

⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí*, s. 18

⁹ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 13

¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 14

¹¹ Srov. Tamtéž, s. 15

¹² LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 15

nějakým způsobem ke křesťanství, a křesťanství samotného. Nová hnutí buď můžeme z tohoto pohledu zásadně odmítnout a bojovat proti nim nebo otevřít cestu dialogu v podobě vzájemného obohacování nových hnutí a křesťanství nebo můžeme nová náboženská hnutí využít jen jako upevnění své náboženské pozice.

Zcela jiný přístup zaujímá pozice psychologie. Zejména v tom, že jak sám název napovídá, nejde o hledání náboženské pravdy či nepravdy, ale o zaměření na lidskou psychiku, její zvláštnosti, možnosti psychologické terapie a v neposlední řadě se také zaměřuje na osobnost vůdce skupiny.

I v tomto přístupu se můžeme setkat se dvěma odlišnými tendencemi. Jedna je silně odmítavá, zejména z hlediska fanatického až psychopatologického trvání na příslušnosti k novým náboženským hnutím a z hlediska osobnosti vůdce skupiny. Zastánci této odmítavé tendence tvrdí, že členství v takovýchto hnutích zanechávají na lidské duši velké šrámy a poruchy a jen těžko se člověk dostává zpátky do většinové společnosti.¹³

Druhý směr naopak spatřuje na nových náboženských skupinách něco pozitivního. Je-li hnutí spatřováno jako vhodné prostředí pro socializaci, můžeme toho využít například ve prospěch začleňování nezvladatelných dětí do společnosti, které se v této skupině lépe uvolňují a cítí se v bezpečí.¹⁴

Cílem psychologického přístupu k novým formám náboženského života je jejich pochopení a interpretace (obé se děje především z hlediska psychologie osobnosti) a intervence do sociální reality (tzn. různé formy terapie).¹⁵

Nyní se dostáváme ke třetímu přístupu a tím je přístup sociologický. Ten se na rozdíl od teologického přístupu nezajímá o objevování náboženské pravdy, ani se primárně nezajímá, jako psychologický přístup, o duchovní blaho člověka a zasahování do něj, ale zkoumá nová náboženská hnutí ze třech možných úhlů nebo rovin.

¹³ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 16

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 17

¹⁵ Tamtéž, s. 17

V rovině celospolečenské studuje sociologie proměny náboženství v dějinách a zaměřuje se na otázky místa náboženství v procesu sociokulturní změny. V rovině sociálních skupin studuje institucionalizaci náboženského života a vytváření náboženských organizací, přičemž pracuje se základní typologií náboženských skupin – církev, denominace, sekta, kult. Na této rovině studuje také strukturu skupiny, resp. rozložení moci ve skupině. V rovině života jedince sociologie zkoumá především proces náboženské socializace a konverze, tzn. vliv náboženství na identitu jedince.¹⁶

Nyní jsme se zabývaly třemi možnými přístupy, jak nazírat na nová náboženská hnutí. Teologický se svým kritickým hodnocením náboženských idejí nebo dialogem. Psychologický se svým zkoumáním dopadů na lidskou psychiku, pokud do nových náboženských hnutí patříme. A sociologický, který nová hnutí zkoumá z hlediska společnosti, sociální skupiny a individuálního života jedince.

Shrneme-li pojem nová náboženská hnutí do nějaké jednotně vnímané pozice, setkáme se s problémem. Pojem nová náboženská hnutí není nijak jednotně vnímán a jeho vymezení je velký problém, také vzhledem k přístupům popsaným výše.

Pro potřeby tohoto textu budou nová náboženská hnutí vnímána jako nové náboženské ideje, které jsou v protikladu proti tradičnímu způsobu náboženského uvažování většinové společnosti, a jako taková jsou považována za výraz určitého protestu proti tradiční společnosti.

V současné době se můžeme také u odborných autorů setkat s názorem, že pojem nová náboženská hnutí je nevhodný vzhledem k tomu, že se svými definicemi omezuje pouze na západní vnímání světa. A co zkoumání ostatních náboženství, jako např. východních či afrických? Proto se některým autorům jeví pojem nová náboženská hnutí nevhodným a raději upřednostňují pojem „nová náboženství“, která zahrnují studium všech náboženství na světě.

Jedním z autorů, který v tom spatřuje problém je i Dušan Lužný v knize Nová náboženská hnutí, který tento problém uvádí na příkladu nových náboženství v Japonsku a nových náboženství Afroameričanů.

¹⁶ LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 18

Častokrát jsem se v textu zmínila o současné, tedy postmoderní době. Ale co vlastně tato doba obnáší, jaké jsou příčiny vzniku a důsledky, dopady nových náboženských směrů, ať už je nazveme novými náboženskými hnutími nebo novými náboženstvími. Nyní se tedy dostáváme k pojmu postmoderní společnost z pohledu religionistiky, tedy z pohledu náboženské scény v současné společnosti.

2 Postmoderní společnost z hlediska religiozity

Dnes se můžeme v nejrůznějších článcích na internetu, v reportážích v televizi a rozhlasu dozvědět, že se ocitáme v krizi společnosti. A to nejen náboženské, ale i hodnotové. Jak k tomu ale naše západní společnost dospěla? Při pohledu do historie zjistíme, že každé velké historické období nám přináší velkou změnu ve smýšlení a chování společnosti. Např. s příchodem novověku se začal člověk emancipovat, vznikla lidská práva, přichází demokracie, člověk je samostatný subjekt. Ale také přichází globalizace, ekonomika a politika a emancipační projekt novověku končí. Ustupuje totiž ekonomické a politické kontrole ve formě kolektivismu, který degraduje člověka na zboží. A posléze tržní ekonomice a liberální demokracii.¹⁷

Česká republika je s oblibou označována za jednu z nejvíce ateistických zemí světa. Je tomu ale opravdu tak, nejedná se jen o pozůstatky komunismu a socialismu, který náboženství považoval za zhoubu a snažil se ho ze života lidí vymýtit? V následující části si tedy objasníme současnou postmoderní společnost a jak a proč si náboženství „stojí“ v naší společnosti nyní.

2.1 Moderna versus postmoderna

Slovo moderna má základ v latinském slovu „modernus“, v překladu nynější, nový. Obecně by se dala moderna chápat jako protiklad k něčemu tradičnímu, zastaralému. V kontextu k západnímu světu bychom mohli modernu charakterizovat jako označení pro nové dějiny, tedy novověk. S příchodem moderny samozřejmě dochází k velkým

¹⁷ Srov. ŠTAMPACH, I. O. *Na nových stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity*, s. 60-62

změnám ve společnosti a k dalším různým procesům, které na danou situaci ve společnosti navazují.

Mezi základní znaky moderní společnosti patří:

- „zformování národnostního státu založeného na sekulárních formách politické moci a autority;
- rozvoj tržní monetární ekonomiky založené na soukromém vlastnictví a orientované na produkci a spotřebu zboží;
- rozklad tradičního sociálního řádu s jeho pevnou hierarchií, rozvoj mobility a vytvoření nové sociální struktury;
- úpadek tradičního náboženského pohledu na svět a rozvoj sekulární kultury zdůrazňující individualismus a racionalismus“.¹⁸

Jinými slovy lze tyto znaky shrnout také následovně: „spoléhání se na vědu a technologii, průmyslový rozvoj, růst měst, národních států a byrokratické organizace spolu se světovým názorem, obecně utvářeným na základě přesvědčení o pokroku“.¹⁹

Pokud si tyto odstavce složíme do souvislostí, tak po středověkém chápání světa, kdy byli poddaní a páni, se dostáváme s příchodem humanismu a novověku k úplně odlišnému chápání světa a společnosti. Člověk dostává svá práva a svobody, může se svobodně pohybovat, je středem vesmíru. Dále dochází k rozvoji vědy a techniky, informačních technologií, mění se chápání ekonomiky, politiky (demokracie). Dochází také k procesu, který je označován za „sekularizaci“, což je jedním ze základních znaků právě moderní doby.

Sekularizace v původním slova smyslu „označovala především snahu o odstranění tzv. světské moci církve, což se v podstatě rovnalo zabavení církevního majetku a eliminaci faktické politické moci“.²⁰ V podstatě je to tedy odloučení církve od státu.

V dnešní době je ovšem sekularizaci připisován nový význam a to ten, „že sekularizací se míní proces, kterým se snižuje význam náboženských institucí a symbolů v jednotlivých oblastech společnosti“²¹. Jinými slovy dochází ke ztrátě významnosti náboženství ve společnosti, a tudíž jde o symbolické vnímání sekularizace.

¹⁸LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 154

¹⁹ LYON, D. *Ježíš v Disneylandu*, s. 69

²⁰ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 30

²¹ Tamtéž, s. 31

Nyní se dostáváme k postmoderně. Postmoderna je určitý směr, který je přisuzován 2. polovině 20. století. Mezi nejzákladnější znaky postmoderny zařazujeme „*vrůst konzumního způsobu života a rozvoj nových technologií. Postmoderna souvisí především s rozvojem a rozšířením komunikačních a informačních technologií a s nárůstem spotřebního způsobu života. Obojí je závislé na celosvětovém proudu informací, kulturních kódů, bohatství a moci, a obojí zároveň tento tok podporuje*“.²²

Podle Davida Lyona se v debatách o postmodernismu často objevují 4 aspekty a to: autorita, identita, čas a prostor.

Postmoderna, dle autora, „*klade otazník za staré, moderní představy o autoritě a do popředí staví otázky identity*“.²³ Dříve si svou autoritu pevně držely národní státy. S příchodem postmoderny ovšem došlo k tomu, že národní státy a jejich vládní systémy se ocitly v krizi a přišly o svá privilegia. Nyní tyto otěže převzaly nadnárodní korporace, které řídí globalizovaný svět a vlastní všechna privilegia moci. Do popředí se najednou dostala identita, a to jak ta osobní, institucionální, tak společenská.

Pokud postavíme identitu do světla znaků postmoderny, zejména nejmarkantnějšího znaku, čímž je konzumerismus, dostává identita nebývalý význam. Najednou už neplatí, že to, co z nás dělá člověka a tím kým jsme, je nám dáno od Boha, nebo si to zasluhujeme naší pílí a odhodlaností, jako například ve středověku, ale nyní je identita dána „*svobodou výběru*“. Najednou to, kým jsme, ukazujeme tím, co si kupujeme, jaký druh oblečení nosíme, jak bydlíme apod. Postmoderní člověk věří často tomu, že vše se dá koupit. Pokud k těmto věcem přičteme ještě odkládání dospělosti, ať už studiem více vysokých škol nebo jen svým chováním a vystupováním, je hledání a utváření identity velkým problémem.²⁴

Co se týká času a prostoru, tak „*pomalý, plynulý a souvislý čas, nahradil okamžik a simultánnost; pevně daný prostor naplnilo proudění – informací, kapitálu, moci*“.²⁵ Jednodušeji řečeno je v dnešní společnosti důležitý daný okamžik. Lidé žijí tady a teď pro daný okamžik. Žijí v prostoru a prostředí, kde je důležité mít přehled o informacích, vlastnit co nejvíce hmotných statků a tím pádem získat společenskou moc.

²² LYON, D. *Ježíš v Disneylandu*, s. 32

²³ Tamtéž, s. 31

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 32-33

²⁵ LYON, D. *Ježíš v Disneylandu*, s. 33

Rozvoj informačních technologií a globalizace, která nám umožňuje dostávat informace ihned a „online“ a tím pádem nám poskytovat nepřetržité zprávy o tom, co se právě děje ve světě nebo i jen v naší republice, je sice pozitivní, na druhou stranu ale také ovlivňuje naše vztahy. Mění to základ komunikace mezi lidmi. Najednou lidem stačí strohé zprávy přes emaily nebo sociální sítě a vůbec se leckdy nemusejí vidět osobně. Co bylo dříve přirozené, se nyní stává něčím nenormálním a nepřirozeným. „Síťová společnost“ proto nemůže být dostatečným zdrojem identity, a proto se člověk ve výsledku kloní buď k současným trendům, nebo se snaží navrátit k tradičnímu vnímání společnosti.

Pokud shrneme předcházející odstavce o moderně, zjistíme, že postmoderna se od moderny zas tak neliší, jak je to tedy možné, že jsme se dostaly od moderny k postmoderně. Někteří autoři zabývající se tímto fenoménem pojmy moderna a postmoderna vůbec nerozlišují. Předpona „post“ je pro ně určitý podnět k diskuzi, jako určitého zamýšlení se, zastavení a zhodnocení současné doby a promyšlení, zda by nestála za nějakou významnou změnu. Tito autoři zastávají názor, že moderna a postmoderna jdou vlastně „ruku v ruce“.

Jako příklad takového smýšlení můžeme uvést myšlenku Ivana O. Štampacha, českého religionisty a teologa, který tvrdí, že *„přechod od moderny k postmoderně připisovaný současnosti (od druhé poloviny 20. století) není jednoznačný. V intelektuální, ale i politické a ekonomické krizi současnosti lze vidět obojí“*.²⁶

Příchod postmoderny, dle Štampacha, sebou přináší hledání alternativ a nastolování nových paradigmat ve vědě a společnosti. Tento „nový věk“ navozuje určitou pomyslnou spirituální revoluci. Proto bych následně ráda popsala současnou religiozitu ve společnosti.

2.2 Současná religiozita

V současné postmoderní společnosti můžeme dnes spatřovat odklon od klasických forem náboženství, jako je například křesťanství, a příklon k alternativním formám víry.

²⁶ ŠTAMPACH, I. *Na nových stezkách ducha*, s. 62

V legislativě má současný člověk zanesenou svobodnou volbu vyznání, čímž se eliminují možnosti státem nařizovaného náboženství. Vzhledem k tomu, že naše společnost je orientovaná na konzumní způsob života, panuje tento přístup i v osobní, individuální volbě víry. Člověk může přijít jako do „supermarketu“, vybrat si co se mu líbí a z toho si utvořit své vlastní „náboženství“. Náboženství ve společnosti proto získává novou formu a stává se věcí čistě soukromou. Tento trend je označován jako sekulární kultura (ztráta významu náboženských institucí a odklon od náboženství) a v celkovém pohledu jako nová, někdy též označovaná jako divoká, religiozita.

Pokud se podíváme čistě na české prostředí, je Česká republika s velkou oblibou označována za ateistickou zem. V historii země se setkáme s obdobími, kde má ateismus, nebo v dané době ještě jen odklon od uznávané víry, své kořeny. Ať už jsou to husitské války, násilná rekatolizace nebo komunismus. Tato historie v nás samozřejmě o slovech „víra“ a „náboženství“ zanechala určité pochyby.

Podle Tomáš Halíka, českého katolického kněze, religionisty a profesora, *„naši českou společnost navzdory oblíbenému klišé nelze jednoduše označit za ateistickou. Za ateisty se u nás šmahem prohlašují lidé, kteří často chtějí říct pouze to, že nechodí do kostela a nepřijímají to, co považují za náboženství. Spíš, než ateismus ve smyslu promyšleného odmítnutí všeho náboženství převládá u nás spíš „náboženský analfabetismus“, totiž naprostá nevdělanost a neinformovanost v oblasti náboženství (a to i mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi a těmi, kdo v médiích hovoří o náboženství) nebo vágní „něcismus“, tato nejrozšířenější konfese našeho lidu: „V Boha nevěřím, ale „něco“ je nad námi“.*²⁷

Za ateistu je tedy považován ten, kdo nevěří v Boha, ale na druhou stranu věří, že je něco nad námi, nebo člověk, který má milné informace o náboženství, které mu ale stačí, nemá potřebu si ověřovat jejich pravdivost, stačí mu jen povrchně konzumovat.

Pokud se vrátíme k nové religiozitě a jejím trendům, narazíme na již zmiňovaný problém nových náboženských hnutí, která jsou jasným a neodmyslitelným produktem moderní, či postmoderní doby a procesu globalizace, který pojímá zároveň i systémem ekonomiky, politiky a multikulturalismu (setkávání kultur). Nová náboženská hnutí se

²⁷ HALÍK, T. Není ateista jako ateista. In: *Tomáš Halík* [online]. 2015 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/221/>

bud' snaží obnovit tradiční způsob náboženského smýšlení společnosti (vychází např. z křesťanství) nebo naopak čerpají z různých kultur a jejich systematiky náboženství a předkládají nové myšlenky a systémy. Tyto náboženské prvky nová hnutí kombinují v překvapivých, někdy až nepochopitelných variantách, které jsou pro většinovou společnost zdrojem určitého pocitu ohrožení.

Jako příklad postmoderně vnímané religiozity, si můžeme uvést televizní pořad „Nic svatého“ (Nothing Sacred) vysílaný v Severní Americe stanice ABC v roce 1997. Hlavní postavou tohoto pořadu byl otec Ray, který sloužil mše svaté v chudinské městské čtvrti. Jeho farnost neměla dost financí ani věřících. „*Otec Ray zaměstnává Sidneyho, ateistického obchodního manažera, a stýká se se sestrou Maureen, která nesnáší, když je Bohu přisuzována mužská podoba. Doporučuje, aby se lidé řídili svědomím v záležitostech, jako je potrat a homosexualita, o nichž ani v samotné katolické církvi nepanuje jednoznačný názor. Navíc mu není jasné, kam sahá jeho osobní víra a nakolik je vlastně věřící*“.²⁸

Tento pořad byl ostře kriticky odsouzen „(Americkou) katolickou ligou za náboženská a občanská práva“, která ve spojení s asi dalšími třiceti náboženskými skupinami dosáhla zrušení pořadu po dvou epizodách.

Tento příklad nám může odhalit vztah sdělovacích prostředků a náboženství a jejich neutuchající boj. V této situaci se ukazuje velký vliv médií na to, jak si utváříme své identity, ale také na to, jak se duchovní cesty musejí čím dál více přizpůsobovat novým způsobům komunikace a oslovování.

Jaká tedy bude budoucnost nových náboženských hnutí? Někteří autoři se k těmto skupinám staví pozitivně, jiní negativně, ale vzhledem k tomu, že nová náboženská hnutí mohou být postmodernímu člověku v mnohých směrech nápomocná, klonila bych se k variantě pozitivní.

Velmi mě zaujala myšlenka Zdeňka Vojtíška, který vidí v těchto směrech současnosti jistou formu psychoterapie, a to ve formě svépomocných skupin, které využívají formu zážitkové terapie. Slovo svépomocné nám říká, že ustupuje role duchovního vůdce.²⁹

²⁸ LYON, D. *Ježíš v Disneylandu*, s. 87

²⁹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, s. 195

V rámci individualistického ducha doby, se zájem postmoderního člověka přesunuje k náboženské spáse sebe sama. Nové směry náboženství lidem přinášejí prostor pro emancipaci, přinášejí s sebou jistoty v nejistém světě a ucelený obraz světa. Pomáhají člověku navazovat společenské i osobní vztahy, poskytují mu formu akceptace ve skupině a pocit soudržnosti. Proto ustupuje role duchovního vůdce a člověka začíná čím dál více zajímat jeho vlastní osoba a jeho vztah k náboženství, chce vědět a věřit způsobu, jak má sám sebe zachránit a jaká bude forma jeho spásy.

V této části jsme si tedy nastínili současnou společnost z hlediska religiozity. Pokud poznatky shrneme do toho nejdůležitějšího, pod slovem postmoderní si můžeme představit to, že je doba globalizovaná, kde v prostoru proudí informace a kapitál a kde člověk žije daným okamžikem. Je to doba konzumerismu a individuality, kde je důležité vlastnit co nejvíce hmotných statků a získat tím společenskou moc, doba, kde má člověk pocit, že si může vše koupit. I na poli náboženství můžeme spatřovat individualistické tendence. Víra a náboženství se staly individuální, osobní záležitostí. Proto můžeme v dnešní době spatřovat příklon k alternativním formám religiozity. Pod touto alternativou si můžeme představit jak nejrůznější televizní pořady „Volejte věštce“ nebo návštěvy kartárek, ale také jisté nové náboženské směry, které buď kombinují prvky různých náboženství, nebo poskytují jistou návaznost na křesťanství. Tyto směry jsou označovány jako nová náboženská hnutí nebo také nové náboženské směry, nová náboženství či alternativní religiozita. Tyto směry jsou jistým produktem postmoderní společnosti a důsledkem globalizovaně pojímaného světa. Nastínila jsem také možný způsob nazírání na budoucnost těchto hnutí.

Nyní se dostáváme k pejorativnímu, tedy negativnímu, označení těchto nových náboženství a tím je slovo „sekta“. Někdy totiž tato hnutí mohou ve většinové společnosti vyvolávat pocity ohrožení, které pramení leckdy zejména z neznalosti a neporozumění těmto skupinám, a společnost je začne označovat jako sektu. Proto se v další části budeme zabývat pojmem sekta, nastíníme vysvětlení pojmu, jak byl pojem chápán dříve a jak je tomu dnes, a co na tom můžeme shledávat problematickým.

Jen na okraj dodávám, že charakterizovat modernu, postmodernu, nová náboženská hnutí a celkovou náboženskou scénu je velmi složité. Pro odborníky z řad

religionistiky, sociologie náboženství a dalších odvětví je to v současné době velká výzva. Proto je nutné podotknout, že popis současné doby je velmi stručný a slouží jen jako základní shrnutí a nastínění pro potřeby porozumění textu.

3 Problematika sekt

Jak jsme si uváděli již v části zabývající se novými náboženskými směry, je slovo sekta často v současnosti volně zaměňováno s pojmem nová náboženská hnutí. Nejprve bych ráda osvětlila pojem sekta, jak je vnímán v dnešní společnosti, což ilustruji popisem pohledů několika autorů, kteří se těmito fenomény zabývají. Dále pak nastíním, jak bylo označení sekta pojímáno dříve.

3.1 Vysvětlení pojmu sekta

„Pojem sekta pochází z latinského *secta*, slova, jež je zřejmě etymologicky odvozeno od slova *sequi* ve významu *následovat*.“³⁰ Jiní autoři ovšem uznávají i jiné odvození, a to z latinského slova *secare* (sekat, oddělovat).

V dnešní společnosti zaujímá pojem sekta spíše negativní roli. Z pohledu většinové společnosti bývá označením pro malou náboženskou skupinu, kterou se daná společnost cítí nějakým způsobem ohrožena. Např. systémem učení, chováním a postoji, které považuje za nebezpečné. Slovo sekta se rozšířilo v křesťanské teologii ve smyslu oddělení od církve kvůli nesprávnému učení, uznávání autority neschválené církví apod. Proto je nejednoznačné, z jakého latinského slova máme pojem sekta odvozovat. Postupem času se ale pojmem sekta začala zabývat i sociologie náboženství, a to právě z důvodu oddělování se malých náboženských skupin od většinově pojímaného náboženství.³¹ Termín sekta se v sociologii náboženství „vyznačuje

³⁰ VOJTÍŠEK, Z. Sekta. In: *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.sekty.cz/www/stranky/studie/sekta.pdf>

³¹ Srov. Tamtéž

*především protestním postojem vůči stávajícímu duchovnímu životu společnosti i vůči jejím institucím a hodnotám“.*³²

Vlivem anglického překladu slova sekta (sect, cult) se můžeme setkat v našem prostředí také s pojmem kult, nebo také “zhoubný (destruktivní) kult”. Někteří autoři ale nepovažují pojem kult a sekta za zaměnitelné. Podle Dušana Lužného jsou jak sekta, tak kult určitými náboženskými hnutími se snahou zavést svá náboženství, ale zásadním rozdílem je jejich hierarchie. Sekta má rozvinutou mocenskou hierarchii, kde má každý pevně dané místo a jasný postup ve společenském žebříčku, kdežto kult nic takového nemá, nemá žádné pevně dané vedení. To je podle Lužného zásadní a nejdůležitější rozdíl.³³

Pro potřeby zjednodušení textu ale nebudu mezi slovy sekta a kult v této práci rozlišovat. Ve skutečnosti je totiž velkým problémem rozlišovat co do této skupiny zahrnovat, ať už jí označíme jako sektu, nebo jako kult.

3.2 Problematické uchopení pojmu sekta

Slovo sekta ovšem není v českém religionistickém prostředí jednoznačným pojmem. Diskutuje se nad tím, co je sekta a co už sekta není, jak se poznají sekty a jaký je vlastně jejich význam ve společnosti. Na čem se religionisté shodují, je to, že ve společnosti slovo sekta zaujímá pejorativní, tedy silně negativní význam, jak již bylo vysvětleno výše. Někteří sociologové náboženství a religionisté proto mají tendence jasně stanovit a definovat pojem sekta, aby jej distancoval od všeobecného negativního významu. V protikladu k tomuto směřování můžeme ale také nalézt u některých autorů tendence k úplnému upouštění od termínu sekta a příklon k jiným termínům, které pojem sekta nahradí.

Hlavním problémem je snadné zneužití pojmu sekta. Podle Zdeňka Vojtíška, je problém zejména v tom, že pojem sekta není deskriptivním pojmem, tedy pojmem, který něco jasně popisuje, ale pojmem vztahovým. Tedy takovým, který vyjadřuje nějaký vztah, u pojmu sekta tedy vztah většinové náboženské společnosti a malých,

³² VOJTÍŠEK, Z. Sekta. In: *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.sekty.cz/www/stranky/studie/sekta.pdf>

³³ Srov. LUŽNÝ D. *Nová náboženská hnutí*, s. 121

nových náboženských skupin.³⁴ Spojíme-li si tento problém s negativním vnímáním pojmu sekta ve společnosti, dostáváme množství předsudků, až jistou formu nadávky.

Problémem je také to, že každý si pod pojmem sekta představí něco jiného. Ivan O. Štampach a Vít Profant se tímto problémem zabývali v článku časopisu *Dingir*. Obecně popsali čtyři charakteristiky, které vystihují názory na pojem sekta.

První z charakteristik je myšlenka, že náboženská skupina vzniká za účelem reformovat učení a praxi starší a větší náboženské společnosti. Většina takovýchto skupin zaniká nebo z nich vznikají skupiny nové.³⁵

Druhou charakteristikou jsou podle křesťanů malé a relativně nové náboženské skupiny, buď zřikající se křesťanství, nebo mající zcela jinak pojímaný systém křesťanství, které ostatní nepreferují (př. kvakeři).³⁵

Třetí a čtvrtou charakteristikou se dostáváme do oblasti používání slova sekta, které je již silně pejorativní a je také z velké většiny ovlivňováno médii a jejich pozorností. Např. listopad 1978, kdy se udála hromadná sebevražda 913 lidí ze Svatyně lidu, čemuž se dostalo velké pozornosti ze stran medií a ta jen silně posílila negativní význam tohoto slova. Mezi tyto charakteristiky patří převládající tendence zamlčovat informace, fanatismus, uzavřenost, autoritářství, nesnášenlivost, vymývání mozku, násilné až sebevražedné tendence.³⁵

Tento zmatek a nepřesnost v používání pojmu sekta vede zejména k tomu, že ty náboženské společnosti, které jsou něčím jiné, zvláštní a mnohdy by mohly být i postmodernímu člověku užitečné, jsou ohrožovány a označovány za nebezpečné nebo dokonce zločinecké jen proto, že spadají do definice pojmu sekta jako pojmu vztahového. Tento zmatek se tak stává podhoubím pro nátlak a diskriminaci náboženských menšin.³⁶

Právě z těchto důvodů jsou I. Štampach a V. Profant zastánci toho, aby se pojem sekta vůbec nepoužíval a byl nahrazen jinými termíny. Jako například nová náboženství, nová náboženská hnutí, nová religiozita, alternativní religiozita, alternativní náboženská hnutí, nebo tyto směry popisovat velmi konkrétně (např.

³⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z. Co se slovem sekta. *Dingir*, 2004, roč. 7, č. 4, s. 114

³⁵ Srov. PROFANT, V., ŠTAMPACH O. I. Co je a co není sekta. *Dingir*, 2000, roč. 3, č. 4, s. 5-6

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 6

uzavřená, autoritářská společnost, organizace, skupina; škodlivá destruktivní společnost, destruktivní kult apod.)³⁷

Podle Vojtíška má ovšem jen jeden jediný termín šanci na to, aby byl nahrazován jako alternativa k pojmu sekta, a to termín nová náboženská hnutí. Je tedy lehké učinit dvě věci. První z nich je v souladu s odborníky zařadit deskriptivní pojem nová náboženská hnutí, podle míry začlenění dané skupiny do společnosti. Druhou je ponechat vztahový pojem sekta v jeho negativním významu. Tento pojem bude totiž dle Vojtíška v sociologii náboženství, v psychologii náboženství i religionistice v budoucnosti hojně využíván. Proto slovo sekta v religionistice zůstane nadále.³⁸

Je mnoho religionistů, psychologů a sociologů náboženství, kteří se zabývají pojmem sekta a také ho různě používají. V následujících odstavcích proto porovnam různé konkrétní "definice" pojmu sekta od různých autorů.

Zůstaneme-li ještě v českém prostředí, tak pojmem sekta se zabývali například autoři Vratislav Pokorný, Roman Blažek a Jana Telcová ve své knize *Nebezpečí sekt*. Chápu pojem sekta jako „sociálněpatologický jev, spojený v české společnosti, s omezováním práv a svobod jednotlivce, manipulací, ekonomickou kriminalitou (neplacení daní, vyžadování darů, požadování odkazů ve svůj prospěch), terorismem. Pro současné užívání pojmu sekta jsou charakteristické dva přístupy. Jeden vnímá sektu jako malou náboženskou skupinu, odštěpenou od církve, například pro odlišný výklad učení či provádění obřadů. Druhý používá tohoto pojmu pro popis skupin izolujících se od společnosti vůbec, nebo od nějakého širšího hnutí a které dogmaticky hlásají určité zásady, názory, zpravidla odtržené od běžné, sociální reality.“³⁹

Bývalá rakouská novinářka a nyní již jen spisovatelka Barbara Büchnerová chápe pojem sekta následovně: „sekta (latinsky *secta*, od slovesa *sequi*, tj. sledovat, následovat) původně neznamovala nic jiného než „škola“, „učení“, „směr“, „příkaz“. Dnes se slovem sekta označují především světonázorové skupiny pochybné pověsti“.⁴⁰

³⁷ Srov. PROFANT, V., ŠTAMPACH O. I. Co je a co není sekta. *Dingir*, 2000, roč. 3, č. 4, s. 6

³⁸ Srov. VOJTÍŠEK, Z. Co se slovem sekta. *Dingir*, 2004, roč. 7, č. 4, s. 114

³⁹ POKORNÝ V., BLAŽEK R., TELCOVÁ J. *Nebezpečí sekt*, s. 38

⁴⁰ BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 17-18

Tato autorka vidí jako velmi důležité rozlišovat autoritářské světonázorové skupiny od skupin, které se odštěpily od církve. Sekta může být podle autorky jak skupina, která se odloučila od církve, tak na druhou stranu může představovat zcela nová, alternativní náboženství složená z více názorů, která mají formu autoritářství. To znamená, že si bez ohledu na vše trvají na svém, mají silného vůdce, který se považuje za spasitele světa, a ostatní členové skupiny jsou mu silně podřízeni. Proto je nutné odlišovat skupiny autoritářské od běžných náboženských skupin. Autorka také ve své knize „Co máme vědět o sektách“ poskytuje jakýsi test, jak poznáme autoritářskou sektu. Test obsahuje devět zjišťovacích otázek, týkajících se skupiny, kam se řadíme nebo kam bychom chtěli patřit.⁴¹ Barbara Büchnerová tedy považuje u sekt za podstatné rozlišit autoritářskou skupinu od ostatních.

Podobně pojmu sekta rozumí i francouzský psychiatr a kriminolog Jean-Marie Abgrall, který celou svou praxi zasvětil zkoumání sekt. „*Sektou se rozumí více či méně rozvinutá skupina, shromážděná kolem vůdce či náboženské nebo jiné ideologie, která sice funguje podle uzavřeného a tajného modelu, ale přitom respektuje svobodnou vůli a identitu svého vyznavače. Koercitivní (donucovací) sekta se vyznačuje donucovacím charakterem a z něho vyplývající nesvobodou. Tento rozdíl je nicméně stále nejistý, neboť přežití každé sekty závisí na tom, jak se podaří prosadit u vyznavačů bezpodmínečnou disciplínu*“.⁴²

Tento autor považuje za nutné u sekt rozlišovat svobodu a identitu jedince v dané skupině, a naopak nesvobodu a útlak (donucovací sekta). Abychom nějakou sektu, mohli prohlásit za donucovací, musíme provést jakousi analýzu jejich struktury, jak společenství funguje apod. Dále se také domnívá, že současná témata, která nám poskytují sekty, jsou spíše gnostickými hnutími než náboženstvím. Mimosvětové civilizace, minulé životy, věštění apod. nemůžeme považovat za náboženství.⁴³

Pokud tyto názory shrneme, může nám z toho vyplýnout, že je nutné rozlišovat náboženské skupiny, které uznávají svobodu, samostatné myšlení, osobnost jedince a skupiny, které tak nečiní. Tyto autoritativní a donucovací skupiny jsou právem považovány za nebezpečné a negativní. Můj názor se plně shoduje s autory. Podle mě je velmi důležité rozlišovat sekty mezi sebou. Tam kde autoritativní osoba brání svobodě

⁴¹ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 28-29

⁴² ABGRALL J. *Mechanismus sekt*, s. 13

⁴³ Srov. ABGRALL J. *Mechanismus sekt*, s. 12

jedince a nutí ji k nejrůznějším věcem v souvislosti s vírou, hrozí nebezpečí podstatně více než u běžné náboženské skupiny, kde svobodu jednotlivců respektují.

V předchozích odstavcích jsem popsala význam pojmu sekta a proč je chápání slova sekta v dnešní společnosti problematické. Pro porozumění textu nám bude stačit obecně chápat pojem sekta jako určitou malou náboženskou skupinu, která je v protikladu k většinové společnosti, něčím nová, alternativní a někdy touto alternativou vzbuzuje rozporuplné názory standartní náboženské společnosti, povětšinou negativní a ohrožující. Tyto názory mohou být mylné i oprávněné.

V dalším textu bych ráda jen okrajově zmínila, jak to v autoritářských, tedy v nebezpečných sektách chodí. Protože abychom byly schopní pochopit negativní důsledky, které má sekta na člověka, musíme mít alespoň základní představu, jak to v takovýchto náboženských společenstvích vypadá.

3.3 Fungování sekt

Samozřejmě existuje mnoho teorií a popisů fází, jak lidé vstupují do sekt, co je na sektách láká, jak sekty nabírají své stoupence, jaká je osobnost vůdce sekty apod. V této práci nám bude stačit pouze obecná rovina, jako základní fungování tohoto fenoménu.

Na počátku je samozřejmě silný vůdce skupiny, který se nazývá různě, může to být guru, učitel, léčitel apod. Osobnost tohoto vůdce má určité psychické znaky, které ho k této roli předurčují. U různých autorů se můžeme opět setkat s různými názory, někteří tyto vůdce označují za psychopaty, psychotiky, paranoiky, jiní v nich zase vidí jen obyčejné podvodníky, kterým jde jen o vlastní prospěch. Názory jsou různé. Tito jedinci ovšem bravurně ovládají psychickou manipulaci, dobře se orientují ve společenských vztazích, společenských vrstvách a ví na koho a jak cíleně působit. Přidáme-li k tomu malé triky v podobě fotografií s významnými osobnostmi nebo lživé úpravy životopisu, je dílo dokonáno. Proto si spousta lidí dokáže podmanit natolik, že mu slepě důvěřují a hltají každé jeho slovo.⁴⁴

Podíváme-li se výše do části „moderna versus postmoderna“ zjistíme, že lidé v dnešní společnosti často trpí různými pocity prázdnoty, odloučení; nevědí, kam patří.

⁴⁴ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 33-35

Členové nebo vůdce sekty je pak naproti tomu většinou milý, pozorný, dodává jim záměrně pocit výjimečnosti, jedinečnosti, a to přesně člověk v této situaci potřebuje. Proto stále více lidí, kteří touží někam patřit, s někým se ztotožnit, emancipovat se od rodiny, vytvořit vztahy, vstupuje do sekty, a tudíž pod působnost jejího vůdce. Sekta se svou vírou a silným vůdcem poskytuje jakýsi celostní obraz světa, a hlavně jistotu ve velmi nejistém světě. Tato jistota je navíc neustále posilována vztahy s druhými uvnitř skupiny. Člověk si utváří velmi pevné vazby na ostatní členy a tím se mu potvrzuje daná soudržnost se skupinou, jejím smýšlením a fungováním.⁴⁵

Jak by se dalo v naší zážitkové době čekat, na začátku vstupu do sekty se vyskytuje fenomén nazývaný „šleh“. *„Čili fantastický, báječný zážitek, zážitek zcela zvláštního druhu, při kterém se všechny problémy najednou jeví jako vyřešené, osobní vztahy se jakoby zázračně upravují, lidé kolem se zdají být bezvadní. Všechny potíže najednou zmizely. Oběť je fascinovaná, současně však, aniž si to uvědomuje, zmatená, nadšená a přesvědčená o saturaci svých transcendentních, event. jiných, potřeb.“*⁴⁶

Tento „šleh“ v člověku rozběhne počáteční fázi vývoje závislosti na sektě. Teorii je opět několik, nám postačí jen obecný popis pro představu, proto jednotlivé fáze vyjmenovávat nebudu.

Po šlehu nastává období přesvědčování, kdy je určen jeden člen sekty, který má na starosti nábor nových členů. Tento člen poté různými prostředky přesvědčuje, pořádá setkání s ostatními členy sekty, vypráví mu prožité historky apod. Pokud člověk podlehne a přijme určitý výrok o víře, jenž sekta hlásá, jako pravdivý, už ho většinou sekta nepustí. Takto připravený člověk už pomalu začíná napodobovat ostatní členy, dochází k určité identifikaci se členy. V této době sekta nezhálí a účinně rozjede svou propagandu a lákání, aby ještě více ujistila člověka o správnosti jeho rozhodnutí vstoupit do sekty. Na to už nový člen reaguje jen integrací, tedy začleněním se do sekty, probíhá u něho určitá fascinace společenstvím, následuje konverze, tedy potvrzení vstupu do sekty a přijmutí závazku, který z toho plyne. Následují různé iniciační rituály, aby byl vstup do sekty zpečetěn i pro ostatní členy.⁴⁷

⁴⁵ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 33-35

⁴⁶ POKORNÝ V., BLAŽEK R., TELCOVÁ J. *Nebezpečí sekt*, s. 127

⁴⁷ Srov. POKORNÝ V., BLAŽEK R., TELCOVÁ J. *Nebezpečí sekt*, s. 120-124

Po vstupu začínají novému členovy sekty běžné povinnosti, stejně jako ostatním. Najednou už není ten výjimečný a jedinečný člověk, ale už je hříšníkem, který se musí svou pílí a oddaností zlepšit pod dohledem svého guru. Následuje metoda cukru a biče, za tvrdou práci a poslušnost následuje určitá odměna, protože kdyby to byl jen „bič“, sekta by si své členy dlouho neudržela. Proto jednou za čas musí vůdce sekty uspořádat určitý druh „šlehnutí“, nějaký zážitek, který ujistí členy o své oddanosti a správné víře.⁴⁸

Velmi přehledně tyto „metody kontroly“ vůdce nad ostatními členy, popsala Barbara Büchnerová, řadí sem následující:

- *„Co možná nejmenší kontakt s lidmi mimo skupinu.*
- *Zabránit kritickým informacím, resp. osočovat kritiky ze zlých úmyslů.*
- *Neustálý dohled.*
- *Intenzivní péče o členy (známé love bombing“, zahrnování láskou).*
- *Stálý těsný styk se členy skupiny.*
- *Obratné usměrňování myšlení pomocí cílených rozhovorů, při nichž se např. obratně využívá vybraných citátů z bible.*
- *Noví členové jsou nuceni trávit doslova každou chvíli se skupinou. Podle dostupných zpráv mají zpravidla vyhrazeno jen velmi krátkou dobu ke spánku.*
- *Vyvolávání pocitů viny a strachu a vyžadování trvalé aktivity, vedoucí k únavě a ochablosti.*
- *Vydávání každé kritiky zvenčí za důkaz správnosti vlastního učení podle hesla: Samozřejmě že proti nám musejí vystupovat, vždyť my hlásáme pravdu.“⁴⁹*

Při popisu fungování sekt se můžeme setkat i s teorií tzv. „brainwashingu“ (vymývání mozků). Někteří odborníci tuto teorii uznávají, jiní nikoli a považují ji za výmysl, který je neuskutečnitelný. Teorie vymývání mozku *„je původně teorie o existenci technik směřující k ovlivňování jednoho nebo více lidí tak, aby změnil svoje názory nebo chování, a to ve prospěch toho, kdo brainwashing provádí. Nejčastější důvody této snahy jsou politické, náboženské, finanční nebo sexuální. Původní význam*

⁴⁸ Srov. POKORNÝ V., BLAŽEK R., TELCOVÁ J. *Nebezpečí sekt*, s. 124-126

⁴⁹ BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 93-94

jako kontrola mysli byl v pozdější době rozšířen i jako převýchova ve smyslu indoktrinace“.⁵⁰

Porovnáme-li to s metodami kontroly popisovanými výše, můžeme najít určitou shodu. Pokud vedení sekty nebo samotný vůdce skvěle ovládá psychologii a ví jakým způsobem zapůsobit na lidskou psychiku, je jasné, že k určité a zjevné manipulaci u člověka dochází. Oficiálně se ale tato teorie ve spojení se sektami, či novými náboženskými hnutími, neuznává.

Existuje také další členění sekt podle různých kritérií, to ale vzhledem k cíli této diplomové práce není důležité, a proto ho uvádět nebudu.

V odstavcích výše jsme se zabývali tím, jak sekta, jako autoritářská skupina funguje. Všichni členové se seskupují kolem silného manipulátorského vůdce, který používá různé metody, např. cukru a biče, na své členy, aby udržel jejich víru a oddanost. Vstup do sekty je podmíněn několika věcmi. Na začátku musíme prožít určitý zážitek, šleh, který nás okouzlí, a začneme přemýšlet o této sektě, pak nás osloví člen této sekty a začne nám vyprávět, jak báječné je do této sekty patřit, co vše tam můžeme zažít atd. Najednou se začínáme ztotožňovat s ostatními, jsme fascinováni, přijímáme a ztotožňujeme se s učením a vírou a najednou jsme členy a musíme dodržovat povinnosti plynoucí ze členství. Během tohoto působení společenství dochází k destrukci osobnosti a plné závislosti na vůdci. O tom ale až později, nejprve bych se ráda ještě zmínila o jedincích, kteří jsou nejvíce ohroženi sektami.

3.4 Nejvíce ohrožení jedinci

Každého z nás určitě napadne otázka, jak je možné, že tolik lidí podlehne svodům sekt? Nedá se určit jeden konkrétní typ nebo jedna konkrétní charakteristika jedince, který vstupuje do sekty. Dalo by se říci, že vše je téměř o náhodě a správném načasování. Někteří autoři se domnívají, že do sekt vstupují jen samí psychopati nebo psychotici, jiní autoři si však myslí opak. Stačí, aby člověk procházel nějakou dlouhodobější

⁵⁰ Vymývání mozku. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vym%C3%BDv%C3%A1n%C3%AD_mozku

životní krizí nebo se jen cítil osamělý a snadno pak do sekty vstoupí. Se změnou doby přišla i změna podoby lidí v sektě. V sektách se dnes nacházejí spíše lidé velmi inteligentní, často s vysokoškolským titulem, hlavně mladí a mnohdy také úspěšní. Jsou to různí vysoce postavení manažeři, učitelé, bankéři apod. Lidé, kteří mají moc a peníze a jsou typickým odrazem doby.⁵¹

Mezi nejvíce ohrožené sociální skupiny spadají zejména mladí dospělí. To jsou lidé ve věku 18-30 let, kteří studují nebo se na vysokou školu chystají, jsou často ještě citově a osobnostně nevyzrálí a pocítují potřebu emancipovat se od rodiny či si nastavit společenské mantinely. Náboráři sekt působí nejvíce právě na tyto mladistvé lidi s velkým potenciálem. Souvisí to také s vývojovým obdobím, ve kterém se adolescenti právě potřebují odpoutat od rodiny, protože již nejsou dětmi, ale dospělými se teprve stávají. Člověk nacházející se ve vývojové fázi adolescence ještě zcela nezná fungování světa, učí se teprve přijímat společenské role, zjišťuje, kým se chce stát a na to právě svým způsobem odpovídají sekty. Ty přicházejí s jasným cílem a nastoleným řádem, dokáží na vše odpovědět.⁵²

Špatně fungující rodinné a sociální prostředí, kde se jedinec nachází, k problému také přispívá. Rodina v tomto problému hraje velkou roli, pokud jedinec nemá fungující rodinu, např. rozvedení rodiče, děti závislých rodičů, časté střídání partnerů živitele rodiny apod., má větší pravděpodobnost, že podlehne sektě, protože ta přináší možnost někam patřit a někde zakotvit.⁵³

Další ohroženou skupinou jsou lidé, kteří se nacházejí v „krizi středního věku“. Krize středního věku je ve slovníku cizích slov definována jako: „*nároky a potíže osobního růstu a identity, začínající stárnutí, zklamaná očekávání, partnerské, rodinné a pracovní potíže ve věku mezi třicátým pátým a padesátým rokem věku*“.⁵⁴ Jak nám již název napovídá, jedná se o životní krizi, která souvisí často s věkem. V tomto věku člověk, samozřejmě ne každý, pocítuje určité nutkání rekapitulovat svůj život, co zažil, co zažít chtěl, ale nestihl to, jak se cítí nyní, prostě zhodnocuje svůj život a často také

⁵¹ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 32-33

⁵² Srov. ABGRALL J. *Mechanismus sekt*, s. 89-92

⁵³ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 32-33

⁵⁴ KOHOUTEK, R. Pojem krize středního věku. In: *ABZ Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/krize-stredniho-veku>

přichází na to, že je se svým životem nespokojený a chce změnu. To mu přináší nejistotu, nervozitu, nechut' cokoli dělat, takový člověk je velmi otupělý. Proto sekta může být „dobrým“ řešením, jak z této krize vystoupit.

V neposlední řadě patří také mezi velmi ohrožené skupiny lidé kolem padesátého roku života, kterým odrostly děti, odstěhovaly se, začaly žít svůj život a oni zůstali sami. V psychologii se toto stádium nazývá „syndrom prázdného (opuštěného) hnízda“. Manželé zůstali sami, bez dětí a teď se znovu spolu učí nějak žít. Dříve měli společné téma a tím byly děti a vše co s nimi souvisí. V tomto období také nastává často velká krize manželství, protože manželé spolu hledají nová životní témata a cíle. Pokud se manželství rozpadne a dotyční zůstanou sami, jsou také ohroženi sektou, protože se cítí osamocně, prázdně a tuto díru sekta dokáže snadno vyplnit.⁵⁵

Podíváme-li se výše na popsané ohrožené skupiny lidí, uvidíme, že jsou ohrožení všichni lidé bez rozdílu věku, smýšlení apod. Stačí vývojová krize, manželská krize, krize věku, nebo jen pocit osamění a prázdnoty a členem sekty se může stát úplně každý. Stačí jen dobré načasování a brilantní vystupování náboráře sekty, který říká přesně to, co chtějí nešťastní lidé slyšet. Dnes se již nesetkáme se zarostlým prorokem, který hlásá konec světa, ale se slušně oblečeným a dobře vypadajícím člověkem, který umí vystupovat, velmi dobře zná techniky dobrého rozhovoru, jako například aktivní naslouchání, dobře kladené otázky apod.; a umí být vlídný a milý.

Podle Büchnerové je typický člen sekty *“starý 30 až 50 let, slušně vydělává, rád se vzdělává a často mívá i akademický titul“*.⁵⁶

V této části jsme se dozvěděli, co je to sekta, proč je tak problematicky uchopitelná, co si různí autoři, zabývající se fenoménem sekt, představují pod tímto pojmem, co rozlišují apod. Dále jsem se zabývala tím, jak to obecně funguje v sektách, jaké má sekta mechaniky k udržení svých členů ve společenství, a také jaké sociální skupiny jsou nejvíce ohrožené. Nyní, když víme, jak to v sektách funguje a co vše

⁵⁵ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 32-33

⁵⁶ BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 41

člověk asi zažije v takovémto společenství, dostáváme se k samotným následkům, které jedinec může pocítit poté, co ze sekty vystoupí.

4 Negativní dopady sekt do života člověka

Člen je neustále podrobován dlouhodobé psychické manipulaci, nezdolné víře ve spásu světa, kdy jeho guru je mu pomyslným bohem a je plně závislý a oddaný vedení sekty. Toto musí mít zákonitě své důsledky. Člověk, který nějakým způsobem prohlédne lest v podání vedení sekty a prozře, má před sebou nelehkou cestu, jak se zapojit zpět do běžného života.

Mladý člověk, který vystoupil ze sekty se často objeví na ulici, nemá kam jít, co dělat, kde pracovat, je absolutně bez financí, má zpřetrhané vazby se svou rodinou a sociálním prostředím a je neschopný cokoli řešit.⁵⁷

„Každý, kdo opustí sektu, je dvojnásobně postižen: Jednak doktrínou sekty a životem ve skupině, jednak těžkými vnitřními boji při odchodu ze skupiny, který většinou provázejí trýznivé pocity viny a strachu. Na jedné straně má bývalý člen sekty obavu, zda přece jen nesešel ze správné cesty, když se zřekl „pravé víry“, na druhé straně cítí vinu za vlastní úlohu v sektě.“⁵⁸ Takto rozpolcený, nešťastný a zklamaný člověk se jen těžko vyrovná se skutečným, reálným životem.

Nejprve nahlédneme na následky, které má členství v sektě na člověka z hlediska sociologického, tedy na individuální a sociální rovině. Sem bychom mohli zařadit důsledky psychické – různé poruchy, fobie, úzkosti, dále sociální – narušené vztahy, ekonomické apod. Posléze bychom ještě nahlédli na rovinu etickou, kde důsledky souvisejí s narušováním lidských práv, omezováním svobody atd.

4.1 Následky ze sociologického hlediska

Ve chvíli, kdy člověk zjistí, že byl obelstěn, že vše, čemu věřil, byla lež, že byl zmanipulován a na této lži se stal závislým, opustil vše, na čem mu předtím záleželo, svou rodinu, práci, přátele a věřil přeludu, pocituje obrovský vztek, zklamání, pocit

⁵⁷ Srov. BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 110

⁵⁸ BÜCHNEROVÁ B. *Co máme vědět o sektách*, s. 109

zrady, viny. Někteří bývalí členové sekt procitnutí nazývají jako „duševní a psychické znásilnění“.⁵⁹

Asi nejzávažnějším a nejvíce ohrožujícím důsledkem je rozpad identity (osobnosti člověka), která souvisí s psychickou manipulací a závislostí. Osobnost člověka samozřejmě tvoří celek emocí, názorů, chování a myšlení. Pokud člověk jako osobnost vstoupí do sekty, přijímá identitu této sekty a jeho osobnost ustupuje do pozadí a pomalu se vytrácí. Člověk se začne chovat, myslet a cítit tak, jak si to přejí členové a vedení sekty. Žijí s jakousi umělou identitou, kterou jim vnutila sekta.⁶⁰

Po odchodu ze sekty se tedy kromě rozpadu identity nejvíce setkáváme s depresemi, různými poruchami, fobiemi, recidivou (zmíněno dále), problémy v sociální oblasti (jako jsou intimní vztahy, společenské vztahy, chování ve společnosti atd.), s emočními problémy (pocity viny, strach) dále problémy se spánkem, finanční problémy apod. V následujících odstavcích popíši tyto nejčastější důsledky, které mají vliv na člověka a které si člověk uvědomí nebo se u něho projeví, obvykle ale až po odchodu ze společenství.

Nejběžnějším důsledkem jsou deprese, které se dostavují buď hned, nebo do několika měsíců od odchodu. „*Pro depresi jsou typické poruchy nálady (smutná nálada, neschopnost prožívat radost – anhedonie, ztráta zájmů, nižší motivace pro jakoukoliv aktivitu, apatie nebo anxieta), poruchy myšlení a vnímání (snížená koncentrace, nerozhodnost, ztráta sebevědomí, pocity viny, beznaděj, přání zemřít, sebevražedné myšlenky), (...)*“⁶¹. Většinou člověk takovýto stav nedokáže zvládnout sám a vyhledává pomoc. Takovýto člověk není schopen myslet pozitivně, nevidí důvod, proč dál ve svém životě pokračovat.

S tím úzce souvisí závislost na druhých. Tento člověk byl doposud zvyklý na to, že se nerozhoduje, je po něm vyžadována poslušnost a to, aby se příliš neprosazoval, a najednou se má zase rozhodovat sám. To je velký problém, mnohdy mají tito lidé problém i s tím, co si vybrat v restauraci za jídlo nebo jaké oblečení si mají ráno obléct. Nedokáží se rozhodnout. Podporováním jejich sebeúcty a sebedůvěry lze ale takovému člověku jeho svobodu rozhodování navrátit.⁶²

⁵⁹ Srov. HASSAN S. *Jak čelit psychické manipulaci*, s. 228

⁶⁰ Srov. Tamtéž s. 86

⁶¹ Deprese. In: *Medicabáze.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: http://www.medicabaze.cz/?&sec=term_detail&termId=89&tname=Deprese

⁶² Srov. HASSAN S. *Jak čelit psychické manipulaci*, s. 228-229

Dalším problémem, se kterým se lidé mohou setkat, a často také setkávají, je recidiva, a to ve smyslu vracení se ke vzpomínkám na sektu. Člověk uslyší, uvidí nebo ucítí nějaký podnět, který mu navodí vzpomínky na indoktrinační proces a ve vzpomínkách vrátí jeho identitu do období kultu. Jako příklad můžeme uvést dívku, která měla v běžném životě před sektou ráda šumění moře a zvuk vln, sekta ovšem tyto zvuky používala při náborových akcích. Nyní, když už dívka není v sektě a slyší šumění moře, vyvolá to v ní nepříjemní pocity a okamžitě si vzpomene na nábor a život v sektě. Tato reakce na podnět vyvolává u bývalých členů sekt velké problémy, které mohou způsobit i výpadky paměti a ztrátu kontroly nad svým myšlením a komunikací. Člověk tedy není schopný kriticky myslet a neví, čemu má věřit. Tato nedůvěra samozřejmě často vede ke dvěma extrémům, buď důvěřovat všemu, nebo být neustále vůči všemu podezřívavý.⁶³

Jak uvádí autor Hassan, který je taktéž bývalým členem sekty, některým bývalým členům se stává, že uprostřed svého vyprávění se najednou přistihnou, jak využívají naučený kultovní jazyk a přemýšlejí přesně jako v sektě. Pokud se tento problém neřeší, za pomoci odborníků, a není správně uchopen, vede k velkým psychickým obtížím a často také vede k tomu, že bývalý člen sekty znovu do této sekty vstoupí. Hassan často v takovýchto případech doporučuje obrátit tyto podněty pozitivním směrem, to znamená ten podnět, který nám vadí, navozuje nám špatné vzpomínky, ale měli jsme ho předtím rádi, opakovat tak často, dokud ho zase rádi mít nebudeme.⁶⁴

Nyní se dostáváme k oblasti emociální. Nejčastější pocity, se kterými se můžeme setkat u bývalých členů, jsou pocity viny, ztráta smyslu života, prázdnota, vykořenění, zklamání a někdy až hněv. Tyto pocity jsou také doprovázeny zlými sny a nočními můrami.

Zklamání, které člověk pociťuje je buď zklamání přímo ze sebe, např. pocit zklamání Boha, litování vědomého lhaní, přesvědčování o nepravdách. Nebo celkové zklamání ze sekty, ze samotné účasti na chodu tohoto společenství, nebo nespokojenost s chováním sekty vůči vlastním příznivcům. Tyto pocity posléze vedou až k hněvu. Ten poté vede buď k tomu, že bývalý člen se snaží celý zážitek se sektou vytěsnit ze svého života, jako by se nestal anebo bojuje za to, aby se již takové věci neopakovaly, a varuje

⁶³ Srov. HASSAN S. *Jak čelit psychické manipulaci*, s. 229-232

⁶⁴ Srov. Tamtéž, s. 230

společnost před sektami. Když hněv vyprchá, často se začnou dostavovat již zmíněné pocity viny.⁶⁵

Pocity viny jsou patrné hlavně u členů, kteří se nějakým způsobem podíleli na vedení sekty. Jako například autor Hassan, který ve své knize popisuje, že když odešel od moonistů, měl velké pocity viny hlavně za to, že zmanipuloval stovky lidí, když je přivedl do sekty, že jim lhal, a to i přesto, že v sektu předtím věřil a byl sám zmanipulovaný. Jeho pocity viny přetrvávaly zejména vůči přátelům, které do sekty přivedl, a kteří tam zůstali. Snažil se je „dostat ven“, ale marně.⁶⁶

Z těchto pocitů a emocí se mohou u bývalého člena vyskytnout také špatné sny. Nejčastějšími náměty snů jsou, že člověk někde uvízl, je ve válce, kde bojuje, že ho pronásledují, nebo že mluví s přáteli, kteří jsou ještě v sektě a snaží se je přesvědčit o odchodu. Sny vycházejí z nevědomí, kde se ještě stále člověk „pere“ se svou angažovaností v sektě.⁶⁷

Tyto emoce s sebou často také přinášejí problémy v oblasti zdraví, a to zejména psychosomatické. Psychosomatika je souvislost mezi tělem a psychikou člověka. Tedy pokud se člověk necítí dobře, prožívá deprese, dlouhodobý stres apod. může různě onemocnět často bez tělesných příčin, např. poruchy spánku, trávicí onemocnění, celková vyčerpanost atd.⁶⁸

Postupně se dostáváme na rovinu sociální. Největším problémem jsou sociální vztahy mimo sektu. Sekty jsou mimo jiné určovány svou izolovaností od okolního světa. To znamená, že svým členům zakazují stýkat se se svou rodinou a přáteli. Pokud se člen sekty rozhodne odejít mimo sektu, zbývá mu jen velmi málo udržovaných sociálních vazeb. K novému vytváření vazeb často chybí dovednosti, nebo tyto problémy podporují členové sekty svými výhrůzkami a zastrašováním (soudní žaloby, vloupání, hrozby). Mnohdy také přetrvávají naučené vzorce chování ze sekty, což je samozřejmě v reálných sociálních vztazích nepřiměřené chování.⁶⁹

Po letech emocionálního zneužívání, kdy si člen utvoří vztah se svým guru, který je ovšem jen jednostranný, není bývalý člen sekty schopen udržovat jakýkoli

⁶⁵ Srov. VOJTÍŠEK Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 128

Srov. ABGRALL J. *Mechanismus sekt*, s. 203-205

⁶⁶ Srov. HASSAN S. *Jak čelit psychické manipulaci*, s. 233

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 233

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 229-232

⁶⁹ Srov. VOJTÍŠEK Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 128

intimní vztah. Není schopný riskovat v emocionální oblasti při navazování vztahů s druhými. To v běžném životě přináší velké potíže.⁷⁰

K důsledkům, které sekta zanechává na bývalých členech, patří také duchovní otupělost. Jelikož člověk potřebuje ze své podstaty něčemu věřit, často se uchyluje k víře, která mu byla předkládána v dětství nebo volí podobně založené skupiny či organizace, jako v bývalé sektě. Často se také stane, že si bývalý člen utvoří svou, vnitřní víru.

K ucelenému obrazu negativních důsledků sekt bych ráda dodala důsledky, které nám poskytuje český římskokatolický kněz a teolog Vojtěch Kodet:

- **Duchovní obtíže:** dlouhodobá duchovní otupělost; odpor k vnitřní modlitbě (lidem je často i zle tam, kde se opravdu modlí; neschopnost vyznávat Ježíše jako svého Pána a vyslovovat Ježíšovo jméno (...))
- **Nutkání:** různé druhy nutkavých myšlenek; nutková jednání vedoucí k sebevraždě; (...) kriminální sklony, nutkání ke krádežím, kleptomanie, nutkání k nakupování; nutkavé přejídání a nezvladatelná mlsavost; záchvaty nenávisti vůči Bohu; nutkání k sebevraždě
- **Narušené vztahy:** narušení vztahů především v rodině, mezi rodiči a dětmi, sourozenci, manžely; nevěry v manželství; neschopnost přátelských a sousedských vztahů; neschopnost soucitu k slabým a starým
- **Závislosti:** na alkoholu; na drogách a na lécích; na počítači; na počítačových hrách a hracích automatech; na práci (workoholismus); (...) záchvaty zuřivosti, hněvu, prchlivosti; extrémní sebelítost a přecitlivělost
- **Strachy a fobie nejrůznějšího druhu:** strachy z nemoci (hypochondrie), ze stárnutí; ze tmy, ze hřbitova, z mrtvých, ze smrti; z lidí, z prázdného prostoru, z nedostatku místa; z budoucnosti, z nových věcí; (...)
- **Psychické problémy:** nejrůznější druhy depresí a touha po smrti; různé příznaky, které vypadají jako poruchy osobnosti nebo psychózy (jako schizofrenie, endogenní nebo cyklické deprese, epilepsie, paranoidní

⁷⁰ Srov. HASSAN S. *Jak čelit psychické manipulaci*, s. 236

onemocnění, halucinace, únavový syndrom) a přitom nejdou léčit jako psychiatrické nemoci; chronická nespavost, náhlá buzení, zvrácenost ve snech.⁷¹

Člověk, který odešel ze sekty, se neustále nachází mezi dvěma světy. Mezi světem sekty a reálným, běžným životem. Ví, že ho svět sekty zklamal, zjistil, že tento svět je lež. Vyskytují se u něho pocity viny plynoucí z chování uvnitř sekty. Na druhou stranu se snaží zapojit do reality běžného života a musí se vypořádat s následky, které mu přinesla minulost v sektě. Nejsou to ale jen sociální a individuální důsledky, které velmi souvisejí s psychikou, se zdravím a sociálními vztahy, ale také důsledky etické, které porušují základní lidská práva a svobody.

4.2 Následky z etického hlediska

Etické následky souvisejí především s narušováním, až přímo porušováním základních lidských práv a svobod, které jsou zakotveny v Ústavě a tím pádem jde často i o jednání protiprávní. Mnohdy se konání představitelů sekty dotýká i důstojnosti členů. Proto se obecně zmíním o nebezpečnosti sekt z pohledu etiky, tedy z pohledu lidského jednání, které je správné či nesprávné. Zejména se jedná o ohrožení zdraví a života člověka, obecně o kriminalitu (kam můžeme zařadit různé krádeže, loupeže, zvířecí oběti, sexuální zneužívání mladistvých apod.) a kolektivní násilí (vraždy, sebevraždy), které jsou nejzávažnějším následkem.

V českém prostředí je asi nejznámějším etickým následkem ohrožování zdraví a života člověka. Jako příklad bychom mohli uvést Svědky Jehovovi. V jejich učení je zákaz přijímání transfúze krve. Svědci Jehovovi vztahují verše z Bible, které se zabývají „jedením krve“, také na transfúze. Vnímají to jako jasný rozkaz Boha o tom, aby se zdrželi krve. Navíc věří, že krev představuje život, což je také jedním z důvodů odmítání, protože ctí Boha jako „Dárce života“ a chtějí ho poslouchat.⁷²

Tento problém vzbuzuje ve společnosti velké kontroverze. U dospělých, samostatných jedinců je společnost toto chování ochotná přijmout ve smyslu, „je to

⁷¹ KODET, V. Okultismus. In: *Vojtěch Kodet* [online]. 2012 [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/okultismus/okultismus-1.html>

⁷² Srov. Proč svědkové Jehovovi nepřijímají transfuze? In: *Svědkové Jehovovi* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/svedkove-jehovovi-proc-neprijimaji-transfuze/>

jejich volba, mají na to právo“, ale pokud jde o děti, je společnost u tolerance odmítání transfúze velmi přísná. Rodiče sice mají právo rozhodovat za své dítě, ale možnost rozhodovat za dítě, jakožto další osobu, když jí potenciálně ohrožují na životě, je vnímána přinejmenším sporně.

Existuje i případ, který se dostal k českým soudům. V tomto případě český soud schvaluje odejmutí rodičovských práv a poskytnutí transfúze krve, pokud je to jediná šance, jak dítěti zachránit život. Toto rozhodnutí je posvěceno i Ústavní soudem, který říká, že ochrana zdraví dítěte je přednější než práva rodičů o dítěti rozhodovat, tato ochrana má nejvyšší prioritu.⁷³

Jako odbočku bych uvedla, že je sice na každém z nás, jestli nepodávání transfúze krve schvaluje či nikoli, nebo jaký na to má názor, každopádně můžeme u tohoto problému vidět alespoň něco jednoznačně pozitivního, a tím je rozvoj medicíny. Někteří uznávaní lékaři již vyvíjejí metodu tzv. „bezkrvní léčby“, kde by nebylo nutné podávat žádné formy krve. V současné době se tato metoda testuje v lékařské praxi.⁷⁴

Do etických následků můžeme zařadit také kriminální chování členů sekt. Sem bychom mohli zařadit satanisty. Mnozí autoři se domnívají, že satanisté už v současné době nevytvářejí kulty, protože netvoří žádnou literaturu, své nové členy nikterak neverbují atd. Jde spíše o vzdor samotný. Je tedy obtížné vymezit, jaké hrozby od satanistů mohou následovat. Nejčastěji se ale uvádí kategorie: „*rituální či náhodné vraždy a sebevraždy, zneužívání dětí, týrání zvířat, konzumace a šíření drog, šíření násilí a náboženské nenávisti, infiltrace do státních služeb a napojení na pravicový extremismus*“.⁷⁵ Těmito kriminálními delikty samozřejmě členové porušují zákon i práva. K vraždám a sebevraždám se později ještě vrátíme, v odstavci věnovaném kolektivnímu násilí.

Zneužívání dětí ovšem můžeme pozorovat i v jiných sektách. Příklady sexuálního zneužívání dětí můžeme hledat v zahraničí. Například údajné zneužívání mladých náctiletých dívek vůdcem sekty davidíánů Davidem Koreshem. Zval si dívky

⁷³ Srov. Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 459/03, Právo rodičů odmítajících léčbu nezletilého dítěte [online]. Ústavní soud České republiky, [cit. 2017-08-01]. Dostupné na: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-459-03>

⁷⁴ Srov. Proč svědkové Jehovovi nepřijímají transfúze? In: *Svědkové Jehovovi* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/svedkove-jehovovi-proc-neprijimaji-transfuzi/>

⁷⁵ Satanismus jako hrozba pro vnitřní bezpečnost?, *Rexter*, (online), č. 1, 2003. Dostupné na: <http://www.rexter.cz/satanismus-jako-hrozba-pro-vnitri-bezpecnost/2003/05/01/>

do domu, který nazýval "Dům Davidův". Jak vypověděl jeden z bývalých členů této sekty.⁷⁶ Takovéto zneužívání nechává na dětech silné následky, především duševní. Týrané a zneužívané děti jsou v budoucnosti neschopné navazovat vztahy. Pokud už je naváží, tak si hledají podobné typy osobnosti, jako byla osobnost jejich trýznitele. V psychopatologii se tento typ týrání nazývá rituálním. To „*je takové zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s nějakými symboly, které mají náboženskou, magickou či nadpřirozenou charakteristiku a jsou součástí nějakého organizovaného společenství*“.⁷⁷ Většinou se rituálního týrání dopouštějí sami rodiče, kteří jsou členy sekty, nebo je to guru, tedy hlavní představitel sekty. Dítě mu velmi důvěřuje a uposlechne vše, oč ho guru požádá.⁷⁸

Satanisté nám poskytují téměř vzorový příklad kriminálního chování. Samozřejmě, ne všichni, jen konkrétní skupiny. Ale nejen satanisté se dopouštějí kriminality. Jsou to i další kulty a sekty, které se dopouštějí různých forem týrání, jak dětí, tak i dospělých, různým mučením členů, nucenými pracemi atd. Je ale otázkou, nakolik je toto jednání kriminální, pokud s tím postižená osoba souhlasí a bere to jako něco zcela běžného, co patří ke každodennímu životu. Z hlediska etiky je ale dle mého názoru odpověď jednoznačná, toto jednání je morálně špatné a zavrženíhodné.

Nyní se dostáváme k nejzávažnějšímu a nejnebezpečnějšímu následku a tím je kolektivní násilí, tedy kolektivní vraždy a sebevraždy. Kolektivní násilí, je „*takové násilí, které je vedeno zájmem kolektivu a ospravedlněno ideou, kterou určitý kolektiv sdílí. Ať už je těchto násilných událostí nové náboženské hnutí pachatelem či obětí, jsou tedy tyto události svázány s jeho specifickými charakteristikami (idejemi, náboženskou praxí, způsobem života apod.)*“.⁷⁹

Co příslušníky sekt a kultů vede, aby hromadně ukončili svůj život se pokusím ukázat na příkladu sekty Svatyně lidu, která je velmi mediálně známá a svou hromadnou sebevraždou 918 členů zásadně změnila náhled společnosti na nová náboženská hnutí.

⁷⁶ BROMLEY D. G., MELTON J. G. *Cults, Religions & Violence*, s. 153-154

⁷⁷ Syndrom CAN. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2011 [cit. 2017-02-11]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/Syndrom_CAN

⁷⁸ Srov. Tamtéž

⁷⁹ VOJTÍŠEK Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, s. 46

Svatyni lidu založil Američan Jim Jones (James Warren), který vyrostl v prostředí rasové segregace a náboženského fundamentalismu. Jeho kariéra guru započala při krátkém studiu vysoké školy v Indianapolis, kde začal pracovat jako studentský pastor. Byl skvělým řečníkem a dokázal si získat mnoho lidí. Po svém společenství vyžadoval, aby bylo rasově smíšené, všichni si byli rovni a měli stejná práva. Přístup Jima Jonese se vyznačoval silným, ostrým rozdělením, co je dobré a co zlé. Hlavní myšlenkou bylo, že na členy čeká někde zaslíbená země, kde si budou všichni rovni a všichni budou jednotní.

Článek v časopise, kde bylo vytipováno devět míst, kde se dá přežít jaderná katastrofa přiměl Jima Jonese k přestěhování do země zaslíbené, severní Kalifornie. Zpočátku se sekta rozrůstala na novém místě pomalu, ale postupem času získávala svou sociální a humanitární činností pro děti a seniory stále více členů, až jich byly tisíce. Takto fungující společenství, kde jsou silně motivovaní a neúnavně pracující členové, z něj pak udělalo jedinou uznávanou autoritou, byl nazýván Otcem, případně Dědečkem. Nastává typické udržování členů metodami kontroly a řízení.

Svatyně lidu svým hlásáním rovnosti práv a rasy přimkla k Demokratické straně a stala se trnem v oku široké veřejnosti, která o ní začala jevit zájem. Začal vzrůstat tlak na Svatinu lidu, vyšlo několik negativně mířených článků s cílem zdiskreditovat toto společenství. Došlo i k útoku na jednu z modliteben, která byla vypálena zřejmě bílými rasisty. V této době začínají odcházet mladí členové sekt, kteří se v sektě narodili a jejich rodiče byli váženými členy. Právě v této době, kdy sílí tlak na Svatinu lidu, přišel Jim Jones s tím, že se jedná o výsledek pronásledování. Zde se zrodila první myšlenka „revoluční sebevraždy“. Na shromáždění byli všichni členové dotázáni, zda by byli ochotni zemřít proto, aby církev nebyla zdiskreditována. Jim Jones přišel s novou zemí zaslíbenou, která měla sloužit jako úkryt před pronásledováním. Bylo to u džungle v Guyaně, kde pronajal od vlády téměř 3000 akrů půdy.

V této době sílí tlak na toto hnutí, začínají odcházet vysoce postavení členové sekty. Jones podával izolovaným členům sekt jen takové informace, které se mu hodily, takže členové o ničem nevěděli. Odpadlíky představoval jako nejvyšší zrádce, utužoval morálku a přitvrdil kontrolu. Dva členové nejužšího vedení sekty odešli a jeden z nich učinil prohlášení, že ve Svatinu lidu je plánována hromadná sebevražda a případná vražda členů, kteří by nesouhlasili. Rituálů s názvem „bílá noc“, kdy byly prováděny sebevraždy „na zkoušku“ a tím se ověřila loajálnost členů, proběhlo několik.

Do situace se vložil kongresman Rayen, který oficiálním dopisem požádal Jonese o svolení přijet na návštěvu. Samozřejmě přišel zamítací dopis, podpořen peticí členů sekty. Rayen se přesto vypravil do „zaslíbené země“. Tento vpád byl samozřejmě vnímán jako pokus o diskreditaci a zapříčinil vraždu čtyř lidí z Rayenovy skupiny (včetně Rayena samotného). To zřejmě odstartovalo hromadnou sebevraždu většiny členů Svatyně lidu, kteří vypili kontaminovanou sklenici šťávy s jedem. U některých členů bylo po pitvě shledáno cizí zavinění smrti. Jim Jones pak společně s další členkou zemřeli střelnou zbraní. Zda se dalo sebevraždě zabránit, pokud by politik Leo Rayen nepřišel, zůstává otázkou.⁸⁰

Na tomto příkladu můžeme vidět dynamiku vedení skupiny, od získávání členů, k jejímu udržování až paranoie vedoucího týmu sekty. Na začátku je obyčejná myšlenka charismatického člověka a vynikajícího řečníka, tato myšlenka je vyřčena v době, kdy má v kontextu společenského klimatu největší účinnost. V tomto případě rovnost a práva všem, v době rasové segregace. Postupně dochází k vymyšlení ucelené doktríny, která je předkládána zájemcům o vstup do sekty. Ti poté přivádějí další členy, až je potřeba vytvořit určitou hierarchii ve vedení sekty. Na vrcholu své slávy má sekta nejvíce členů, získává si ještě k tomu navíc členy, kteří jsou vysoce postavení a mediálně známí. Na tomto vrcholu nastává zlom, protože mediálně známou se tím pádem stává i samotná sekta a společnost začíná proti ní brojit. Samozvaný guru v této době začíná dostávat vtíravé myšlenky o tom, jak ho chtějí zničit a znemožnit, a proto začne dělat vše pro to, aby tomu tak nebylo. Zpřísní svou kontrolu nad členy a začíná posun sekty k extrémnějším metodám. Někteří členové si začínají uvědomovat, že není něco v pořádku a že se jim to přestává líbit, a i přes strach, který mají, hromadně odcházejí. Tyto odchody vzbuzují ještě větší paranoiu vůdce sekty, který přitvrdí a ze zoufalství a strachu z rozpadu svého impéria začne v tomto případě např. ovlivňovat své členy, aby byli ochotní pro myšlenku zemřít. Samozřejmě se najdou členové, kteří to nevidí podobně a nechtějí, ti jsou v takovém případě často zavražděni. Některým se podaří utéct a schovat se, ale to jsou spíše výjimky.

Existují ale také situace, kdy je nové náboženské hnutí sporně obviněno a jako takové se dostává do pomyslné „pozice oběti“. Nejznámějším příkladem je hnutí

⁸⁰ Srov. VOJTÍŠEK Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, s. 68-90

davidiánů. Vůdce byl David Koresh, který se hlásil k možnostem v Texasu nosit zbraň. V sídle sekty, na ranči Apokalypsa, údajně shromažďoval a upravoval velké množství zbraní. Tato zpráva se dostala do rukou amerického státního Úřadu pro alkohol, tabák a střelné zbraně (ATF). ATF naplánovalo razii s cílem ověřit pravdivost informací a chtělo využít momentu překvapení. To se ovšem nepovedlo, protože došlo k úniku informací a davidiáni byli připraveni. Razií přesto započala a neměla velký úspěch, došlo k přestřelce, kdo jí přesně začal, není jisté a na obou stranách bylo několik mrtvých. Krátce po razii převzala případ FBI a Národní garda, která nejprve ranč Apokalypsy 51 dní obléhala, a nakonec zaútočily vrtulníky a tanky, kdy byla jako jedna ze záminek uvedena záchrana dětí žijících v komplexu. Tanky začaly bořit budovy, ve kterých stále byli lidé. Najednou se objevila tři ohniska požáru, která nakonec zapříčinila obrovský požár celého objektu, v němž uhořelo 74 lidí, včetně žen a dětí, které měly být původně zachráněny. Jak požár vznikl, není do dnešního dne jasné. Spekuluje se o zapálení budovy samotnými členy sekty, ale vzhledem k tomu že do budov najížděl tank, je snadno přípustné, že požár vznikl právě tím. Tento požár ale nadále zůstává nedořešený.

Případ davidiánů vzbuzoval u veřejnosti velké kontroverze. Krátce po požáru bylo 8 členů, kterým se podařilo z ohně uprchnout odsouzeno na vysoký počet let do vězení. Následné vyšetřování události přineslo pochybnosti ohledně postupu ozbrojených složek, byla jim vytýkána neprofesionalita a cynický přístup k dodržování zákonů. Nezávisle na okolnostech není ozbrojený teror možné omluvit.⁸¹

V předchozích odstavcích jsem popsala možné negativní dopady, které může mít sekta na život člověka. V sociologických následcích byly popsány zejména dopady, které člověk má, když ze sekty vystoupí. Od různých psychologických problémů, poruch paměti, spánku, až k problémům sociálním, tedy problémům se vztahy. V eticky zaměřených následcích jsem popisovala spíše následky, kterými člověk trpí v sektě. Od různého ohrožování života a zdraví, přes kriminální chování až po kolektivní násilí.

Pro poskytnutí kvalitní, odborné pomoci je znalost následků života v sektě, podle mého názoru, velmi důležitá. V následujících odstavcích se budu věnovat samotné sociální práci s klientem, a to zejména z pohledu profesní etiky. Popíši, jak postupovat

⁸¹ Srov. VOJTÍŠEK Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*, s. 106-108

v případě pomoci bývalému členu sekty v podobě multidisciplinárního přístupu. Zmíním také odbornou pomoc poradny Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Dále se budu v následující části věnovat etickému kodexu sociálních pracovníků jako základního dokumentu profesní etiky.

5 Sociální práce s klientem, který vystoupil ze sekty, z pohledu profesní etiky

Nyní se dostáváme k samotné pomoci člověku, který vystoupil ze sekty, neví, co má dělat a nedokáže si sám poradit. Mnohdy ani takový člověk nemá kam jít, má zpřetrhané vazby se svou rodinou, přáteli, povětšinou je i bez zaměstnání, protože svůj dosavadní život věnoval sektě. Nyní, když zjišťuje, že ho sekta oklamala a již se nadále nechce na tomto druhu společenství podílet, neví, co má se sebou dělat a často tak kontaktuje odborníky.

Nejčastěji je to určitá forma občanské poradny nebo krizového centra, kde se nachází sociální pracovník, který je většinou první osobou, se kterou se klient kontaktuje. A právě sociální pracovník by měl vědět, jak v takovýchto případech postupovat, co vše s klientem řešit a co už přenechat dalším odborníkům. V následujících odstavcích se proto budu zabývat popisem postupu sociálního pracovníka. Nejprve zkráceně vysvětlím samotný pojem sociální práce, co je jejím cílem a jaké jsou možnosti pomoci takovému člověku, v rámci multidisciplinárního přístupu.

5.1 Sociální práce a její cíle

Je nutné připomenout, že nejde jednotně definovat cíl ani poslání sociální práce na celosvětové úrovni. Vnímání sociální práce a jejích cílů je silně kulturně a společensky podmíněno. Co platí v západoevropské společnosti, neplatí v rozvojových zemích. Pojímání sociální práce je v prostředí vázáno na to, jak společnost prezentuje a vyjadřuje své sociální problémy v konkrétní době a podle toho sestavuje sociální práce

své cíle, metody i teorie.⁸² Proto se v této práci budu zabývat českým prostředím a tím, jak jsou sociální práce a její cíle a problémy vnímány v naší společnosti.

Mezinárodní federace sociálních pracovníků na svém shromáždění v červenci 2014, přijala obecně platnou a uznávanou definici sociální práce, ze které by měly vycházet i různě pojímané definice na národních a regionálních úrovních. Tato definice v českém překladu zní: „*Sociální práce je prakticky orientovaný obor a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a posílení a osvobození lidí. Principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti mají zásadní význam pro sociální práci. Podpořeno teoriemi sociální práce, sociálních věd, humanitních věd a tradičních znalostí, sociální práce zapojuje lidi a struktury pro řešení životních problémů a zlepšení duševní pohody.*“⁸³

Zjednodušeně řečeno sociální práce by měla vycházet ze sociální spravedlnosti a lidských práv a měla by podporovat sociální změnu, rozvoj a soudržnost lidí na cestě k řešení životních těžkostí až k jejich úplné duševní pohodě.

Podíváme-li se na české prostředí, jak je vnímána sociální práce, nejjednodušší definici nám poskytuje Úlehla, ve své knize *Umění pomáhat*: „*Sociální práce je to, co dělá sociální pracovník. Zbývá už jen otázka, kdo je sociální pracovník.*“⁸⁴ Velmi zjednodušeně na tuto otázku můžeme odpovědět, že sociální pracovník pracuje s klienty, jejich rodinami, uměle i přirozeně vytvořenými skupinami, dále s komunitami a organizacemi, které poskytují sociální služby nebo jako expert při tvorbě či připomínkování zákonů a vyhlášek týkajících se sociální práce. Sociální pracovník by měl během svého studia získat určité kompetence k tomu vykonávat profesi sociálního pracovníka.⁸⁵

Těmito kompetencemi se v českém prostředí zabývá Havrdová, která kompetencemi rozumí „*funkcionální projev profesionální role. Soustava základních kompetencí zahrnuje následující schopnosti a dovednosti:*

- *rozvíjet účinnou komunikaci;*
- *orientovat se a plánovat postup;*

⁸² Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 12

⁸³ Global Definition of Social Work. *International Federation of Social Workers* [online]. 2014 [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> (vlastní překlad)

⁸⁴ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 18

⁸⁵ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 13

- podporovat a pomáhat k soběstačnosti;
- zasahovat a poskytovat služby;
- přispívat k práci organizace;
- odborně růst.

Každá kompetence je blíže definována tzv. kritérii kompetence, jež se dají objektivně zjišťovat a jsou nutnou podmínkou pro naplnění pracovníkovy role.“⁸⁶

Podle mého názoru nejlépe shrnul a popsal definici sociální práce Oldřich Matoušek, nejprve v knize *Základy sociální práce* a později v navazující knize *Metody a řízení sociální práce*. Definice zní: „*Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhající jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života.“⁸⁷*

V současné době se cíl sociální práce v České republice zaměřuje na podporu sociálního fungování klienta. Podobně tuto myšlenku vnímá i Navrátil: „*Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí (sociální fungování).“⁸⁸. Sociálním fungováním se přitom myslí „*interakce, které probíhají mezi lidmi a požadavky prostředí, ve kterém žijí“⁸⁹**

⁸⁶ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 16

⁸⁷ Tamtéž, s. 11

Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce*, s. 10

⁸⁸ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 11-12

⁸⁹ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 12

5.2 Postup sociálního pracovníka v rámci multidisciplinárního přístupu

Pokud bude sociální pracovník pracovat s bývalými členy sekt, je potřeba, aby si zjistil všechny důležité informace o sektě, z níž klient odešel, jaké metody používají, jak verbují své nové členy, jak sekta vystupuje apod. Podle těchto informací můžeme posléze zvolit vhodný přístup práce tak, aby byl efektivní.

Je nutné si také být vědom negativních následků na život člověka (popisované výše), které s sebou přináší členství v sektě a s těmito následky je také nutné pracovat. U každého bývalého člena jsou velmi individuální a jinak se projevují.

Co je ale hlavním a nejdůležitějším cílem pracovníka při práci s tímto typem klientů, je resocializace (znovuzapojení do společnosti). Pracovník pomáhá klientovi hlavně se znovunavázáním sociálních vazeb, které byly zpřetrhány a učí ho takovým sociálním dovednostem, které pomáhají navazovat vazby nové. Dalšími dílčími cíli je pak pomoci klientovi s navrácením se do běžného života. Pomoci mu pozitivně zhodnotit předešlou zkušenost se sektou a také mu pomoci ji použít do budoucího života. Dále podporovat bývalého člena sekty v tom, aby opět získal své rozhodovací a myslící schopnosti, aby již nejednal podle toho, co mu říkají druzí, ale tak jak chce on a co přijde správné a důležité jemu. A v neposlední řadě také podporovat emocionální stránku, klientovo prožívání emocí a pocitů. (převzato z rozhovoru, viz příloha)

Je nutné také zmínit, že je potřeba vždy reálně uvážit klientovu situaci a podle toho sestavit plán pomoci a použít vhodné metody práce, případně uvážit, zda na to jako sociální pracovníci stačíme a nepředáme raději klienta do rukou povolanejších odborníků. Samozřejmým předpokladem pro práci s klientem je ochota klienta spolupracovat.

„Péče o bývalého stoupence často vyžaduje zásah týmu, složeného z představitelů několika oborů. Způsobené škody mohou být jak fyzického, tak psychického řádu.“⁹⁰ Proto je nutné přistupovat k bývalému členu sekty multidisciplinárně. Podle slovníku cizích slov je pojem multidisciplinární definován jako: „přístup charakterizovaný spoluprací více vědních oborů při realizaci odborné a vědecko výzkumné činnosti.“⁹¹ Jinými slovy, pokud si sociální pracovník není jistý tím, že dokáže klientovi zodpovědně pomoci, předá ho specializovanějšímu odborníkovi,

⁹⁰ ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt*, s. 218

⁹¹ KOHOUTEK, R. Pojem multidisciplinární. In: *ABZ Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/multidisciplinari>

který mu již pomoci dokáže. Nejčastějšími obory, se kterými sociální práce spolupracuje, jsou psychologie, pedagogika, sociologie, právo atd.

Bývalý stoupenci sekt nejčastěji navštěvují různá centra a poradny, kde je často již multidisciplinární tým obsažen. Je to nejčastěji tým složený ze sociálního pracovníka, psychologa, různých vyškolených terapeutů a často jsou poskytovány i právní a jiné služby, např. psychiatrická vyšetření apod.

Poté co si pracovník tyto náležitosti uvědomí, může si zvolit metody práce s klientem tak, aby mu vyhovovaly a vedly k vyřešení situace klienta, samozřejmě z velké části za jeho součinnosti. Jednou ze základních metod na individuální úrovni práce s klientem je případová práce.

5.2.1 Případová práce

Případová práce spočívá v zaměření se pracovníka na jedince, ale také na jeho rodinu, sociální prostředí, společnost, komunitu a také musí mít náležité znalosti a vazby na další sociální služby, které pomáhají zlepšit klientovy životní podmínky. Nejde ovšem o řízení klienta, ve smyslu „dělám to za něho“, ale o řízení intervence, tedy zásahu, tzn. jakým způsobem a jak dlouho se bude zasahovat.⁹²

V tomto postupu je velmi významná individualita klienta a jeho hodnota. Proto klient za sebe rozhoduje sám. Je to on, kdo volí mezi alternativami a kdo odmítá nebo přijímá možnosti, které jsou mu předkládány.⁹²

„Případová sociální práce staví na síle člověka. To v praxi znamená, že pokud jsme definovali problém, povzbudíme jedince k odvaze a k sebedůvěře, pomáháme mu prozkoumávat dostupné zdroje, mobilizovat síly a vyhodnocovat možnosti, které se před ním otevírají. Jedinec není vůči svému problému bezmocný, ale ani nechápavý.“⁹³

Mezi základní postupy, které používá pracovník v případovém přístupu, jsou zjednodušeně shrnuty takto:

- „poskytnutí psychické podpory klientovi, vyjádření zájmu;
- *explorování problému, ventilace klientových pocitů;*

⁹² Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 67-69

⁹³ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 68

- *přímé ovlivnění klienta, např. vyjádřením pracovníkova názoru, poskytnutím rady, intervencí v konfliktu, zprostředkováním jiné služby;*
- *reflexe souvislostí, zejména vztahů mezi prožitky klienta a tím, co se děje v jeho prostředí, reflexe vlastních reakcí klienta a jejich vlivu na okolí, reflexe klientových motivů a reflexe klientova osobního vývoje.*⁹⁴

„Sociální případová práce je propracovaná metoda pomáhající lidem, aby si pomohli sami. Ani nejodpovědnější a nejangažovanější sociální pracovník nikdy nedělá pro klienta to, co klient může pro sebe udělat sám. Případová práce má začínat tam, kde se klient právě nachází, akceptovat klienta takového, jaký je, a snažit se do starých problémů vnášet nová porozumění, nabízet jiný úhel pohledu, novou perspektivu.“⁹⁵

Další metodou v rámci individuální práce s klientem je sociální poradenství.

5.2.2 Sociální poradenství

Každý, kdo ve své profesi pracuje s lidmi, alespoň trochu ovládá poradenství. Ať už jsou to rodiče, příbuzní, různí školní poradci, cílem poradenství je poskytnout informace. *„Poradenství je tedy jednou z cest, jak pomáhat lidem překonat jejich problémy, jak objasňovat jejich osobní cíle a jak jich dosahovat.*“⁹⁶

Sociální poradenství dělíme na základní a odborné. Základní poradenství poskytuje zejména základní informace o sociálních službách a sociální politice (různé dávky, pojištění apod.) v dostupnosti pro všechny typy klientů. Zprostředkovává také další odbornou pomoc nebo poskytuje doporučení. Odborné poradenství se již řídí konkrétním problémem klienta s cílem prakticky mu pomoci řešit jeho těžkou životní situaci. V tomto typu poradenství se již používají nejrůznější terapeutické aktivity poskytované odborníky. *„Pro odborné poradenství je charakteristické používání sociálních odborných postupů, jejichž cílem je ovlivnit uvažování a jednání člověka, který se nachází v obtížné situaci, již se mu nepodařilo řešit vlastními silami nebo s pomocí rodiny a přátel.*“⁹⁷

⁹⁴ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 70

⁹⁵ Tamtéž, s. 80

⁹⁶ Tamtéž *práce*, s. 85

⁹⁷ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 85

Jedná se tedy o profesionální postup pomoci klientovi, aby si co nejlépe dopomohl sám, pomocí zdatného odborníka, který ovládá psychologické a jiné techniky.

Samozřejmě existují mnohé poradenské modely, které nejčastěji souvisejí se samotným výcvikem pracovníka. Jaké zvolí techniky je tedy na samotném pracovníkovi. Obecně bychom mohli ale popsat, jak by měl takový rozhovor probíhat. Nejprve je důležité navázání vztahu s klientem. Jsou teorie psychoterapie, které tvrdí, že tento vztah je jako každý jiný přátelský vztah, jiné teorie zase tvrdí, že by mělo jít o vztah nadřazený podřízený, je opět na pracovníkovi, co zvolí. Nejlepší je nechat na začátku více mluvit klienta. Poradce se tak může zbavit předpojatosti a předsudků vůči klientovi a také mu to může pomoci lépe pochopit klientovu situaci a může mu být jasnější, jak mu pomoci, aby situaci společně vyřešili. Klient by se měl cítit co nejvíce v pohodlí, neměl by se bát svěřovat, proto je nutná naprostá důvěra klienta vůči poradci. Pokud se vytvoří takto příznivá atmosféra, nebrání nic tomu, aby se pokračilo do „další fáze“ a tím je samotné jádro rozhovoru a samotná pomoc klientovi.⁹⁸

V poradenském rozhovoru je velmi důležité tzv. aktivní naslouchání. Poradce tím dává najevo klientovi, že není jen pasivním posluchačem, co ho problémy druhých nezajímají. Aktivní naslouchání znamená pečlivě klienta poslouchat, co říká, jak se asi cítí, když to říká, jak se vyjadřuje neverbálně a zda tento neverbální projev je v souladu s verbálním projevem a obsahovou stránkou hovoru. Poradce by měl ideálně vždy krátkými komentáři shrnout to nejdůležitější z pasáže hovoru, krátkými a jasnými dotazy se doptat klienta, co tím myslel a zjištěné věci zanést do kontextu situace či samotné budoucnosti. Upozorňuje také na určité momenty z klientova hovoru, které jsou pro problém důležité a které si třeba klient sám neuvědomuje. To je to nejdůležitější pro klienta, aby z poradce „cítil“ podporu a chuť pomoci, čemuž tato forma naslouchání pomáhá.⁹⁸

Další součástí rozhovoru jsou otázky (uzavřené, otevřené), komentáře a odpovědi, které by měli směřovat k cíli poradenského procesu, které ale nesmí působit vnucujícím dojmem. Klient by na ně měl ideálně přijít během rozhovorů s poradcem sám. Měl by si je sám vymyslet, identifikovat a navrhnout možnost řešení.⁹⁸

⁹⁸ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 87-115

Součástí poradenství mohou být i různé další techniky, mimo rozhovoru, a tím jsou nácviky sociálních dovedností pomocí různých video tréninků, interaktivních tréninků s poradcem, možné jsou i různé formy práce s rodinou klienta apod. Vše se odvíjí od klientovy situace, a co je cílem poradenství.⁹⁹

V závěru je důležité shrnout celý poradenský proces. Co se klientovi/pracovníkovi líbilo, nelíbilo, celkové zhodnocení, k čemu se došlo, jestli se stanovený cíl naplnil či nikoli a podobně.⁹⁹

Mezi další metody, které může sociální pracovník použít je krizová intervence. K této metodě ovšem potřebuje pracovník speciální výcvik krizové pomoci.⁹⁹

5.2.3 Krizová intervence

Krise je určité vyústění životní etapy člověka, která již nemůže pokračovat stejně a vyžaduje určitou změnu, pohnutí se dopředu. Proto se člověk do krizí dostává. Při práci s bývalým členem sekty si musíme uvědomit, že tito lidé se nachází v určité krizi, jak osobní a psychické tak i duchovní, proto je nutné v krizové pomoci přistupovat k člověku holisticky, protože krize zasahuje všechny stránky člověka, nejen ty psychické.¹⁰⁰

*„Krizí se rozumí situace, která způsobuje změnu v navyklém způsobu života, a vyvolává stav nerovnováhy, ohrožení a stresu. Nemůže být proto řešena v rámci obvyklého repertoáru vyrovnávacích strategií jedince. Přesahuje jeho adaptační možnosti i zdroje běžných obranných mechanismů“.*¹⁰¹

Každou krizi se jedinec snaží nejprve zvládnout sám, až poté co ho krize přemůže a přestane ji zvládat, vyhledává pomoc. Existují také nejrůznější druhy krizí. Mezi základní patří krize zjevné a krize latentní. Zjevná krize je plně uvědomovaná tím, kdo ji prožívá, dotyčný se jí snaží řešit sám, nebo vyhledává pomoc. Latentní je pravým opakem krize zjevné. Člověk často o této krizi neví, nebo si ji spíše nechce připustit, což vede k určitému odvádění pozornosti od této krize. Dotyčný začíná být často nemocný, nebo záměrně více pracuje. Tyto krize jsou velmi nebezpečné a je nutné pomoci dotyčnému, aby ji převedl do krize zjevné a začal ji řešit. Dalšími druhy krizí

⁹⁹ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 87-115

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 119-120

¹⁰¹ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 120

mohou být akutní a chronické krize. Akutní je taková krize, která je ohraničená (začátek, průběh, konec). Nejčastěji jsou to reakce na nějakou událost, která je pro člověka v danou chvíli ohrožující. Oproti tomu chronické jsou nenápadné, nikdo neví, kdy začnou a trvají dlouhodobě. Chronická se také často spojuje s latentní formou krize, jdou často ruku v ruce.¹⁰²

U každého jedince je průběh, doba krize, velmi individuální. Souvisí se schopností zvládat stres a náročné životní situace, proto se nedá určit obecná doba ani průběh krize. V rámci krizí existuje také odborná pomoc nazývaná krizová intervence. Sociální pracovník musí být odborně vyškolen, aby mohl v tomto poradenství pracovat.

*„Krizová intervence je specializovaná pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Nejedná se o individuální psychoterapeutický zásah, ale také o zásah na úrovni rodiny, o sociální intervenci a v nutných případech také o intervenci psychofarmakologickou, příp. spojenou s krátkodobou hospitalizací“.*¹⁰³

Intervence bývá na rozdíl od psychoterapie omezena na několik setkání, někdy pouze na jedno a jejím cílem je akutní řešení nastalé situace. Snaží se člověka postihnout v celé jeho šíři, to znamená neopomíjet ani jednu stránku člověka, a také postihnout jeho sociální vazby atd. V krizové intervenci je proto naprosto nutný multidisciplinární přístup. Proto krizová centra, která poskytují službu krizové intervence, jsou složena z několika odborníků – psycholog, psychiatr, sociální pracovník, právník, a další, aby právě byly najednou postihnuty všechny náležitosti.

Cílem intervence je zmírnit aktuální ohrožení a aktivizovat člověka v krizi k tomu, aby ji aktivně řešil, tím že mu pomůžeme najít jeho dovednosti a schopnosti nutné k řešení krizí a tím podpoříme aktivitu klienta pozitivním směrem a zabráníme destruktivnímu a negativnímu chování člověka v době krize. Cílem není vyřešit všechny problémy klienta ani posuzovat klienta jako u jiného typu poradenství.

Intervence končí ve chvíli, kdy je člověk schopen relativně reálně posoudit svou situaci, dokáže se orientovat ve svém problému, je mu jasnější, co má dělat, ví, co bude

¹⁰² Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 124

¹⁰³ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 129

následovat a je schopný za to přijmout odpovědnost. Je také schopný myslet v budoucím čase. Na závěr by měla následovat rekapitulace možností klienta a navrhnout mu také návštěvu po tom, co vše vyřeší. Pro klienta to může znamenat účast pracovníka na pomoci a také to, že pracovníkovi to není jedno a pro pracovníka to může znamenat jistou formu motivace, protože vidí výsledky své práce v pozitivním smyslu.¹⁰⁴

Při práci s bývalými členy se můžeme také setkat s pojmem mediace. Je to také jedna z metod sociální práce, kterou krátce popíši.

5.2.4 Mediace

Každý z nás má naučené určité styly řešení konfliktů. Ty ovšem ne vždy fungují. Proto je tu tzv. mediátor jako „prostředník konfliktu“. Mediátor stojí uprostřed konfliktu a pomáhá ho konstruktivně řešit. Vždy dá prostor každé z nesvářených stran a posléze hledá, co je zmíněno oběma stranami, tedy to společné, určitý kompromis, co by mohl vést ke konstruktivnímu vyřešení problému.

Pokud bychom měli pojem definovat: *„Mediace je neformální, strukturovaný proces řešení konfliktu, při kterém mediátor jako nezávislá a nezaujatá osoba pomáhá stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných praktických a reálných řešení v bodech, které způsobily konflikt. Podporuje klienty v hledání společné smírné cesty a ve vytvoření vzájemné přijatelné dohody, která může být v určité formě právně závazná. Pomáhá jim vyhledávat taková řešení, která uspokojí obě strany, aniž by doporučoval nebo nařizoval podobu výsledného řešení“*.¹⁰⁵

Výsledkem mediace je jasně uzavřená dohoda mezi zúčastněnými, se kterou všichni souhlasí. Dohoda obsahuje jasné, konkrétní body, co se má učinit, dodat apod. Návrh dohody před odsouhlasením a podepsáním navrhuje sami zúčastněné strany. Mediátor nic nenavrhuje ani nenařizuje, vše je výsledkem dohody dvou stran. Tato dohoda také nabývá právní moci jako smlouva.

Mediace také funguje na určitých principech. Mediátor by měl být naprosto nestranný a zbaven všech předsudků a předpojatostí. Pokud si není jistý, že tak učinil,

¹⁰⁴ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 130-134

¹⁰⁵ MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 138-139

měl by případ předat kolegovi. Dalším principem mediace je přiměřená bilance mezi oběma stranami konfliktu. Každá strana dostala stejný prostor k vyjádření se ke konfliktu a také se naprosto stejnou měrou podíleli na narovnání konfliktu, tedy na sepsání dohody jejích náležitostí. Dalšími principy jsou pak neutralita a nezávislost. Mediátor je na ničem nezávislý a ke všemu neutrální. K oběma stranám konfliktu přistupuje stejně, nehodnotí a nevnučuje žádné své názory ani postoje.¹⁰⁶

Samozřejmě, jako u všeho v sociální práci, je potřeba zvážit, zda je případ vhodný k mediaci. První podmínkou je, že obě strany dobrovolně přijímají mediaci a chtějí tak urovnat svůj spor. Pak už podmínky k mediaci souvisejí s jednotlivými případy. Nejčastěji jsou vhodné případy typu, kdy obě strany cítí stejnou vinu, nebo se chtějí rozumně a konstruktivně dohodnout, nebo jsou mezi nimi příbuzenské vazby.

Mediace má velké výhody v tom, že šetří peníze státu (na soudních nákladech) a čas samotných účastníků. Někdy je prospěšné se v klidu s „protistranou“ sejít a vše si v klidu vyříkat, než zapojit Policii ČR a soudní systém, což je velmi zdlouhavé a také finančně nákladné. Myšlenka mediace se dá také použít v různých směrech sociální práce, proto se postupně stává čím dál více vyhledávanější metodou.

5.2.5 Skupinová práce

Každý z nás je vždy členem nějaké skupiny, mnohdy i několika naráz, např. škola, rodina, přátelé. Všude by se nám mělo dostávat porozumění, potvrzení naší osoby a v takovýchto skupinách se obvykle lidé cítí dobře. Ve skupinách se učíme vcítovat se do druhých, umět se domluvit s druhými, přijímat kompromisy, respektovat druhé atd., ale na druhou stranu se zase učíme, jak se máme slušně prosazovat, jak konstruktivně řešit problémy s druhými a snažíme se, aby naše potřeby a přání nebyly v rozporu se členy skupiny. Každý člověk se podvědomě stejně snaží potvrzovat se skupinou, takže ve výsledku jedná tak, jak chce skupina.¹⁰⁷

Když uvážíme, že bývalý člen sekty patřil také do určité formy skupiny, ze které nyní vystoupil a o které zjistil, že čemu v ní věřil, není tak zcela úplně pravda, musí sociální pracovník bedlivě uvážít skupinovou formu práce. Existují určité formy svépomocných skupin pro bývalé členy sekt, kde si mohou navzájem popovídat o svých

¹⁰⁶ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 139-140

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, s. 153

zkušenostech se společenstvím. Bývalému členu sekty se tak dostane utvrzení, že v nastalé skutečnosti není sám a je mnoho lidí, se kterými to sdílí. Největší potíž je ta, že může dojít k opětovným potížím s identitou nebo k přílišné kritice společenství. Což by ve výsledku nevedlo k příliš pozitivním změnám u klienta. Proto je velmi nutné zdůraznit, že je na sociálním pracovníkovi, zda tuto metodu u klienta může použít nebo nikoli.¹⁰⁸

V neposlední řadě může také sociální pracovník zvolit metodu práce s rodinou. Nejčastěji se tato metoda volí, pokud má bývalý člen sekty se svým prostředím zpřetrhané vazby a je nutné navázat je zpět.

5.2.6 Práce s rodinou

Vzhledem k dnešní postmoderní společnosti a vnímání současné rodiny, je práce s rodinou čím dál obtížnější. Rodiny jsou založené na základě citových vazeb dvou partnerů, kteří ani často své soužití úředně nezpečetí, takže se rodí čím dál více dětí nesezdaným párům. Od postupujícího vztahu dvou lidí se odvíjí posléze celá koncepce rodiny. Někdy je opravdu velmi těžké pomoci navázat zpřetrhané vazby. Sociální pracovník tak může učinit v podobě různých služeb. Nejčastější službou je odborné poradenství v kombinaci s určitými vzdělávacími programy. Další častou službou jsou terapeutická sezení. Ta můžeme rozdělit na svépomocná (v podobě svépomocných skupin) a profesionálně vedená vyškoleným terapeutem. V terapii je určen konkrétní cíl, se kterým souhlasí všichni zúčastnění členové. Podle kritérií, která si určí terapeut, se posléze zjišťuje, zda terapie postupuje konstruktivně ke svému cíli.¹⁰⁹

Při práci s rodinou se můžeme setkat také s pojmem sanace rodiny. Tento pojem by se dal vysvětlit jako: „*postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, příp. kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen*“.¹¹⁰

V dnešní době se v oblasti sociální práce preferuje přednost sanace před odebráním dítěte z péče rodičů. Nejprve by se měla zkusit podpora rodičovství a podpora fungování rodiny a až pak výrazněji zasahovat např. právě odebráním z péče.

¹⁰⁸ Srov. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 153

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 181-184 a 195-198

¹¹⁰ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*, s. 17

Myšlenka sanace rodiny se může použít při jakékoli práci s rodinou, ať v poradenství nebo při terapii, či v případě podpory rodiny v jejich přirozeném prostředí. Využití najde všude.¹¹¹

Při práci s bývalým členem sekty se v pramenech můžeme dočíst také o terapii nazývané „deprogramování“. Je nutné ji zmínit z historického hlediska, jako kdysi používanou metodu práce, od které se posléze s postupným vývojem upustilo ve prospěch dnešních forem terapií.

5.2.7 „Deprogramování“

Deprogramování vychází z myšlenky, že nově příchozí členové sekt jsou „nemocní“, jsou nedobrovolně naočkováni a naprogramováni na myšlení společenství. A toto naprogramování lze deprogramovat.¹¹² Autor Vojtíšek vidí v problematice deprogramování souvislost s pojmem vymývání mozku, které umožňuje naprogramování jedince na jednotné smýšlení sdílené ve společenství, bere člověku svobodu myšlení a usuzování a zapříčiňuje také z velké části sociální izolaci členů. Takto naprogramovaný člověk s „vymytým mozkiem“ se stává oddaným a naprosto poslušným členem sekty.¹¹³

Terapie deprogramování znamenala násilně vytrhnout člověka ze spárů sekty. Běžná terapie znamenala sledovat člena sekty ve dne i v noci, zjistit si jeho denní pohyb a v nestřeženém okamžiku ho násilně zajmout a uvěznit. Členové byli často vězněni v místnosti bez oken a se zamčenými dveřmi a na odlehleém místě, aby nemohli utéct. Terapie následně spočívala v tom, že byla určena skupina, která vězněného člena hlídala dvacet čtyři hodin denně. Druhá skupina se skládala z psychoterapeutů, kteří zastávali myšlenku vymývání mozku a také z bývalých členů sekt, kteří v pravidelných okamžicích chodili diskutovat a působit na vězněného člena sekty. Trvalo to neomezeně dlouhou dobu, dokud vězněný člen nedosáhl zlomu ve své víře a neřekl, že se již necítí

¹¹¹ Srov. BECHYŇNOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*, s. 17

¹¹² Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 139

¹¹³ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*, s. 21

být členem sekty, že už nevěří v to, co sekta. V tuto danou chvíli byl člověk propuštěn ke své rodině.

Tato terapie ovšem zvedla obrovskou vlnu nevole a kritiky, protože mnohdy dosahovala naplnění trestného činu únosu a porušování lidských práv. Proto zastánci terapie začali používat jemnější metodu a tím bylo „výstupové poradenství“. Toto poradenství spočívalo v pečlivé přípravě a naprosté informovanosti pracovníka, který měl za úkol vylákat člena společenství a přesvědčovat ho o tom, že byl zmanipulován a že vše, co mu říkají členové sety, není pravda. Vše probíhá za plné spolupráce s rodinou, která i pracovníkovi sdělí všechny náležitosti o soukromí člena sekty.¹¹⁴

Takto pojímané poradenství bylo zaměřeno na osobní růst bývalého člena, protože předpokladem poradenství bylo, že se chce člověk vyvíjet dále, což mu členství v sektě zamezuje. Předpokladem je také naprostá a plná spolupráce příslušníků rodiny. Mnohdy tato spolupráce dostává charakter rodinné terapie. V českém prostředí ovšem ani jedna z výše uvedených koncepcí (deprogramování, výstupové poradenství) nemá zastánce, protože poradci se domnívají, že stále nesou určité prvky deprogramování. V našem prostředí je při práci s bývalými členy sekty nutný souhlas a plná dobrovolnost člověka, který o pomoc požádá. Cílem českého poradenství je pomoci zvládnout těžkou životní situaci klienta a pomoci mu zapojit se do běžného života.¹¹⁵

Shrneme-li možnosti sociálního pracovníka při práci s bývalým členem sekty je vždy důležité přesně a reálně zhodnotit klientovu situaci. Po jejím zhodnocení je důležité nalézt potřebné informace o sektě, z níž klient přišel a posléze zvolit vhodné metody práce s klientem. Pracovník si také musí dávat pozor na přílišné lpění na pomoci, a pokud bude mít pocit, že neví, jak s takovým klientem pracovat, tak ho raději odkázat k povolanějšímu odborníkovi, který mu může pomoci lépe.

Během práce s bývalým členem, se také pracovníkovi může stát, že klient nebude směřovat pozitivním směrem, tedy k znovuzapojení se do běžného života, ale rozhodne se pro návrat do společenství. Takovýto příklad mi popisoval pan Vojtíšek, který mi poskytl rozhovor. Popisuje bývalého Jehovistu, který opustil společenství,

¹¹⁴ Srov. LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí*, s. 140

¹¹⁵ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*, s. 24-30

snažil se žít bez něho, ale ve společenství nechal celou svou rodinu, se kterou se nesměl stýkat, protože byl odpadlík, kvalita jeho života bez rodiny nadále nebyla možná, a proto se vrátil do společenství. V takovéto situaci je nutné, aby pracovník nelpěl na odrazování od návratu, ale aby podpořil návrat zpět, protože je to v klientově situaci nejlepší řešení (viz příloha).

Samozřejmě nesmí pracovník opomíjet duchovní strádání bývalého člena sekty. Člověk, který je zrazen ve všem, v co věřil, se často ocitá v duchovní prázdnotě a spirituálních potížích. Podle Vojtíška dokáže každý pracovník v pomáhajících profesích poskytnout základní spirituální pomoc. Při tomto typu pomoci je ovšem nutné, aby měl pracovník *„reflexi vlastní spirituality, provedenou nejlépe s pomocí supervizora. Tato reflexe je nutná jednak pro to, aby se profesionál mohl vůči klientovi s problémem v oblasti spirituality chovat empaticky, a jednak proto, aby bylo sníženo nebezpečí misijního působení, stereotypizace i nebezpečí poměrování klientovy spirituality optikou spirituality vlastní.“*¹¹⁶

Máme dva možné způsoby v pomoci se spiritualitou, které popisuje Vojtíšek, a tím jsou konfesní a nekonfesní způsob. Na jedné straně máme společně sdílenou spiritualitu pomocí veřejných institucí (konfesní), a na druhé je individuálně vnímaná spiritualita pracovníka, jejíž roli je nutné upozadit (nekonfesní).¹¹⁷

Konfesní: *„základním „prostorem“ pro pomoc v potížích s reflektovanou spiritualitou jsou instituce, které udržují a rozvíjejí tu duchovní tradici, z níž potřebný člověk čerpá. V křesťanské tradici je tento typ pomoci součástí pastorační péče.“*¹¹⁸ Jinými slovy řečeno, křesťanské pastorační poradenství. V rámci křesťanského poradenství již vznikají i taková centra, jako např. SOS centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické, kde jsou vyškolení odborníci, u kterých se předpokládá schopnost poradit a pomoci v potížích se spiritualitou jakéhokoli vyznání.

Tím se dostáváme k otázce, zda toto poradenství poskytuje jen křesťanské prostředí, nebo i další náboženství, která jsou známá i v našem okolí. Konfesní pomoc v dnešní době poskytují již i další specializovaná centra či internetové poradny mimo

¹¹⁶ VOJTÍŠEK, Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 68

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 50

¹¹⁸ VOJTÍŠEK, Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 50

oblast křesťanství, např. Buddhismus Diamantové cesty, který se v poslední době velmi rozvíjí.¹¹⁹

Pokud krátce pohlédneme do psychologie, můžeme se setkat s pojmem psychospirituální krize. „*Psychospirituální krizi se rozumějí „epizody neobvyklých zkušeností, zahrnující změny vědomí a změny percepčních, emocionálních, kognitivních a psychosomatických funkcí, ve kterých je patrný přesah vlastního Já, tj. posun k transpersonálním zážitkům.*“¹²⁰ Důležité je zde dbát na to, aby člověk nebyl milně obětí předsudků, tedy aby nebyl milně označen, pokud vykazuje nějaké známky psychické poruchy nebo se u něho objeví jiné symptomy vykazující psychopatologii. Je nutné umět rozlišit tyto symptomy nějaké spirituální krize od opravdových poruch.¹²¹

Oproti tomu „*nekonfesní způsob poskytují nábožensky neutrální poradny a psychologická a psychoterapeutická střediska. Jejich jednotlivý zaměstnanci ovšem být neutrální dost dobře nemohou: „Práce s klientem a pacientem chtě nechtě implikuje určité – byť většinou nepřímé a nenásilné – vedení, které se týká celého způsobu života, včetně duchovní dimenze.*“¹²² Proto je velmi důležité, aby si byl každý pracovník v pomáhajících službách vědom své spirituality a měl ji plně pod kontrolou a uměl s ní pracovat. Pokud pracovník toto odmítá, vede to v praxi zejména ke dvěma věcem. První možností je, že se pracovník ve své práci bude plně vyhýbat otázkám spirituality a na klientovy dotazy nebude dbát nebo se jim bude vyhýbat jinými otázkami. Druhou možností je pak zabřednutí do stejných kolejí, kde pracovník měří spiritualitu druhých optikou své vlastní. Obě možnosti jsou v praxi nepřijatelné, protože pracovník by měl plně respektovat klienta, takového, jaký je a s tímto vědomím mu co nejlépe pomoci, aby uchopil situaci do svých rukou.¹²³

Jarmila Čierná a Jan Mamula rozlišují také čtyři modely setkání klienta a pracovníka s ohledem na spiritualitu. Tyto modely vztahují zejména na krizovou pomoc (popisovanou výše), ale platí i obecně v poradenské činnosti. Proto je uvádím, aby si pracovník tyto skutečnosti také uvědomoval. Modely jsou následující:

¹¹⁹ Srov. VOJTÍŠEK, Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 51-52

¹²⁰ VOJTÍŠEK, Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 53

¹²¹ Srov. Tamtéž, s. 53

¹²² Tamtéž, s. 54

¹²³ Srov. VOJTÍŠEK, Z., a kol. *Spiritualita v pomáhajících profesích*, s. 55-56

- A. Nevěřící klient a nevěřící pracovník – Asi nejčastější situace, která vzhledem k době nastává. Klient si může začít uvědomovat duchovní otázky a prázdnotu své existence a může se začít ptát po smyslu svého života. Nebo v nich víra může vzbudit dojem hněvu („Jak je možné, že tohle Bůh dopustil“.). Proto by měl pracovník zůstat otevřený možnostem uznání přesahu. Problém nastává, pokud klient chce za každou cenu takovýto přesah zažít. V tom případě by měl pracovník „zrcadlit“ to co dělá klient a pomalými kroky ho doprovázet.
- B. Věřící klient a nevěřící pracovník – Klienti v častých případech nepřicházejí kvůli otázkám víry. Ta je pro ně velmi soukromou záležitostí, kterou nevyprávějí na setkání. Pracovník jako nevěřící může případně poskytnout názor z nadhledu, může pomoci klientovi najít nějakou případnou křesťanskou pomoc anebo může jen vyslechnout a ulevit.
- C. Nevěřící klient a věřící pracovník – V tomto modelu nastává problém, který v sobě ukrývá přílišnou ochotu, až vnucování pracovníka v duchovních otázkách klienta. Je důležité, aby si pracovník udržel neutralitu a profesionální odstup a nebyl příliš horlivý tomto druhu pomoci. Častým případem je i silně negativní naladění klienta vůči církvi. I tady je nutné, aby toto pracovník ustál.
- D. Věřící klient a věřící pracovník – Tady nám vyvstává otázka, zda by měl pracovník svou víru, pokud na něho klient naléhá, prozradit. V důležitých případech, kde má pracovník pocit, že by to bylo dobré sdělit, je toto sdělení naprosto přípustné. V jiných případech by si měl držet svou neutralitu standardním postupem. Na druhou stranu pro klienta to může mít také přínos většího vhledu do situace a většího pocitu porozumění ze strany pracovníka.¹²⁴

V předchozí části práce jsme si popsali základní postup sociálního pracovníka, a jakými způsoby může pracovat s bývalým členem sekty. Popsala jsem základní metody sociální práce, mezi něž patří případová práce, poradenství, krizová intervence, mediace, skupinová práce a práce s rodinou. Samozřejmě si pracovník nevolí jen jednu metodu práce, ale sestavuje plán pomoci tak, aby plně vyhovoval klientovi, to znamená,

¹²⁴ Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*, s. 319-321

že může kombinovat různé metody dohromady. Dále jsem upozorňovala, že je nutné dbát také na duchovní stránku klienta, protože zejména bývalý člen sekty bude mít s největší pravděpodobností zmatek ve své víře a spiritualitě obecně. A protože každý pracovník by měl být schopný poskytnout základní spirituální pomoc, nesmíme tuto stránku klienta opomíjet. Popsala jsem také obecné modely setkání klienta a pracovníka s ohledem na jejich spiritualitu. Podle mého názoru je nutné, aby si toho pracovník byl vědom a věděl, jak v takovýchto situacích postupovat. A aby mohl pracovník odborně pomoci, je nutností, aby měl svou vlastní spiritualitu reflektovanou a uměl s ní pracovat.

Nyní se dostáváme ke specializovanějšímu druhu poradenství a tím je poradenství duchovní. V následujících odstavcích se budu zabývat speciálním duchovním poradenstvím. Poskytnu seznam center a poraden, které poskytují duchovní poradenství a posléze popíši konkrétní příklad v podobě Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů.

5.3 Speciální duchovní poradenství

Speciální duchovní poradenství se někdy také označuje jako pastorální péče. Pod pastorační péči si můžeme pomyslně představit pastýře, který hlídá a stará se o své stádo oveček, dává jim napít, najíst, stará se o ně a když se nějaká ovečka ztratí, pomůže ji najít cestu zpět. Najít cestu zpět je i cílem pastoračního poradenství. V českém prostředí je pastorece pojímána z pohledu křesťanské víry. Proto se člověk může obrátit na centra nebo poradny, které se zabývají podobně jako centrum SOS Centrum Diakonie (Českobratrské církve evangelické) poradenstvím v otázkách víry a duchovních potřeb každého člověka z pohledu křesťanství. Existují také poradny, které poskytují duchovní poradenství bez ohledu na náboženské vyznání. Jako příklad později uvedu Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů. V poslední době ovšem sledujeme i změny v křesťansky pojímané pastorači, která se snaží, vzhledem k požadavkům doby, poskytovat poradenství bez ohledu na víru člověka. Pomáhá člověku zorientovat se ve svých duchovních potřebách, cílech a pomáhá najít cestu zpět do duševní pohody.

Pastorece obecně se v dnešní době snaží přiblížit modernímu člověku, a proto využívá psychologii ke své spolupráci. Tato spolupráce je ovšem oboustranná. Poslední výzkumy o duševní pohodě člověka prokázaly, že nestačí starat se o člověkovu fyzickou

a psychickou stránku existence, ale nutné je taktéž duchovní či spirituální strana života. Takto pojímanou duševní pohodu můžeme nalézt i v sociální práci. Proto by se měl sociální pracovník při pomoci s kvalitou života klienta zabývat všemi třemi složkami člověka.¹²⁵

Pastoraci v tomto smyslu můžeme tedy pojímat jako určitou sociální pomoc – „činnost, která pomáhá lidem orientovat se v duchovní oblasti a duchovně zrát a zdravě žít“¹²⁶ Takto bude pojímána i v této práci. U takto pojímané pastorační péče je zejména „důraz kladen na posílení víry a na zvládnutí osobních problémů a životních krizí z pozice víry. Pozornost je zaměřena zvláště na lidi, kteří se nacházejí v přerůzném utrpení – např. nemoci, úzkosti, strachu, bolesti, stáří, atp. i v těžkostech sociálních tlaků (stresových situacích). Od pastorální péče se pak očekává v první řadě duchovní pomoc povzbuzení a posílení víry, nalezení bezpečí, pokoje (šalom) a naděje. Očekává se od ní též pomoc v životní orientaci např. v rozhodování v těžkých životních situacích, konfliktech, krizích a katastrofách. Často přitom může jít o těžkosti velice konkrétní - např. ekonomické, zdravotní, sociální atp.“¹²⁷

Nyní předložím stručný seznam center a poraden, kam se může člověk se svými spirituálními potřebami obrátit:

1. Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt (zkratka CPoNS)

Poradna se nachází v Olomouci a provozuje ji sdružení YMCA (Křesťanské sdružení mladých lidí). Poradna poskytuje jak klasické poradenské služby v podobě internetových a osobních konzultací, dále pořádá různé semináře a přednášky pro veřejnost na témata z religionistiky a nových náboženských směrů a v neposlední řadě také spolupracuje s médii a provádí výzkumy za účelem sběru dat.

Internetový kontakt: www.olomouc.ymca.cz

¹²⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. Psychologie pastorační péče a pastorační psychologie. In *Homo religiosus*, s. 38-40

¹²⁶ Tamtéž, s. 38

¹²⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorační péče*, s. 12-13

2. **InternetPoradna.cz**

Jedná se o občanské sdružení, které poskytuje poradenství v podobě dotazů na internetovém serveru www.iporadna.cz. Tým se skládá z několika dobrovolníků, kteří posléze odpovědí dotaz z jejich pole působnosti. Poradna má několik kategorií, kam může každý napsat svůj dotaz, vše je anonymní. Kategorie jsou následující: zrakové, sluchové, tělesné, mentální postižení, drogy a závislosti, občanské poradenství, zaměstnanost a psychologické poradenství.

Internetový kontakt: www.iporadna.cz

3. **SOS Centrum Diakonie (Českobratrské církve evangelické)**

Je krizovým centrem v Praze. Poskytuje služby Denního krizového centra, kam může zajít každý bez objednání nebo po předešlé domluvě a vše je bezplatné a anonymní. Druhou službou je taktéž anonymní Internetová linka důvěry, kam může člověk napsat svůj problém nebo dotaz a do tří pracovních dnů se mu dostane odpovědi.

Internetový kontakt: www.soscentrum.cz

4. Další možností, jak získat informace o nových náboženských směrech nebo nové religiozitě obecně je **časopis Dingir**, který je vydáván ve spolupráci se Společností pro studium sekt a nových náboženských směrů. Časopis vychází čtvrtletně a všechna čísla jsou také dostupná online na internetové adrese: www.dingir.cz

5. **Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů**

Podrobněji níže

6. Dalším způsobem, jak získat informace je kontaktovat jakékoli **krizové centrum** nebo **občanskou poradnu**

Nyní si podrobněji popíšeme duchovní poradenství z pohledu Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, pro představu, jak takové poradenství funguje. Při stručném popisu poradny budu vycházet z rozhovoru s panem Zdeňkem

Vojtíškem, který ve Společnosti vede poradenský tým. Přepis rozhovoru je k dispozici v příloze.

Společnost vznikla nejprve na popud občanské společnosti, kde chyběly základní informace o nově vznikajících náboženských směrech, jejichž poskytnutí také bylo jejím prvotním cílem. Později nashromáždila Společnost rozsáhlou knihovnu o všemožných náboženských směrech. Postupem času se ovšem tato snaha osvěty zdála nedostatečnou, a proto se Společnost rozšířila o duchovní poradenství věnované především fenoménu sektářství. Cíl Společnosti se tedy změnil na toto poradenství.

Klienti mohou poradnu kontaktovat pomocí emailu, telefonicky nebo osobní návštěvou Teologické husitské fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde Společnost sídlí.

Společnost poskytuje informace o nových náboženských směrech a nové religiozitě obecně a dále poskytuje tzv. „poradenství pro příbuzné a poradenství pro odpadlíky“. Největší zásadou Společnosti je dobrovolnost a naprosto vědomá spolupráce klienta. Společnost se plně distancuje od myšlenky deprogramování a výstupového poradenství. Nepracuje proti vůli klienta a nevykonává věci, které si klient nepřeje.

Poradenství pro příbuzné, jak název napovídá, poskytuje služby rodině, příbuzným, přátelům člena, který žije v sektě nebo podléhá vlivu nějakého nového náboženského směru. Cílem tohoto poradenství je poskytovat podporu členům rodiny, poskytnout jim dostatečné informace o společenství, aby si udělali představu a pochopili nastalou situaci, a zejména se snaží podporovat neustálý sociální kontakt mezi rodinou a členem společenství. Aby neztratili vzájemnou vazbu, aby rodina, co nejdéle to půjde, udržovala kontakt se členem, protože přetržené vazby se posléze těžko obnovují zpět.

Poradenství pro odpadlíky je již složitější. Tento typ slouží přímo bývalým členům sekt a společností, většinou bezprostředně poté, co sektu opustí. Tady je cíl práce s klientem jasný a tím je resocializace neboli znovuzapojení jedince do běžné společnosti a zajistit tak jeho sociální fungování. Poté už se ke klientovi přistupuje individuálně podle jeho potřeb. Je samozřejmě rozdíl, jestli poradce pracuje s řadovým členem, nebo se členem, který se podílel na vedení a rozhodování společenství. Běžnými metodami práce je poradenský rozhovor, metoda aktivního naslouchání nebo také emotivní rozhovor. Je nutné, aby poradce přistupoval k bývalým členům sekt stylem „to nejhorší má za sebou, teď už bude jen lépe“. Důležité je také pomoci

bývalému členu sekty pozitivně zhodnotit jeho negativní životní zkušenost a tuto zkušenost zapojit do budoucího života. Následně se pracuje již velmi individuálně.

Společnost častěji kontaktují příbuzní než samotní odpadlíci, je to z toho důvodu, že rodina často nechápe situaci, do které se její člen dostal a potřebuje tomu porozumět. U odpadlíka je to velmi těžké odhadnout, a hlavně si mnoho bývalých členů sekt neumí přiznat, že potřebují pomoc, aby se vyrovnali s negativní životní zkušeností. Také záleží na sociálních vazbách, zda jsou porušené a odpadlík se nemá kam vrátit, nebo zda má vazby zachovány a po odchodu ze společenství se má kam uchýlit.

Pan Vojtíšek v rozhovoru zdůraznil, že je nutné, aby poradce vždy důkladně zhodnotil klientovu situaci, nepodléhal milným představám a předsudkům a nelpěl na tom, aby se bývalý člen nevracel do společenství. Vždy je důležité dělat plán práce na míru klienta a na to, co on potřebuje, nikoli jak by to mělo být správně.

Shrneme-li oblast poradenství jak sociálního, tak duchovního, do nejzákladnějších poznatků, můžeme říci, že poradenství musí být „šité na míru“ klienta. Musí být volené takové metody, které co nejvíce vyhovují klientovi. Pracovník či poradce, by měl být schopen základně obsáhnout všechny dimenze člověka. Tzn., měl by se věnovat jak fyzické, tak psychické a duševní stránce člověka. Pracovníci pomáhají klientovi ukotvit se v běžném životě, zhodnocovat zkušenosti, navazovat staré nebo nové sociální vazby a pomáhat najít cestu k naprosté duševní pohodě a kvalitě života. Pracovník by měl také umět poskytnout základní spirituální pomoc. K tomu, aby toho byl schopen, ale potřebuje mít reflektovanou vlastní spiritualitu. Žádný pracovník nemůže být v duchovní oblasti neutrální. Pokud si není vědom své víry, může podvědomě vkládat svou víru do klienta, který o to ne vždy stojí.

Sekty a nová náboženská hnutí přinášejí při práci s bývalými členy také problémy, které se týkají věcí, které bychom mohli zařadit do oblasti etiky. Pracovníci se mohou dostat k různým etickým otázkám a k řešení nejrozumnějších etických problémů a dilemat. Proto je nutné, aby měl pracovník jisté etické uvědomění a tímto uvědoměním se řídil. V takovýchto situacích může pracovníkovi pomoci etický kodex, který vydala Společnost sociálních pracovníků České republiky. V současné době se

můžeme také setkat s diskuzí, zda zařadit sociální práci k profesi jako takové či nikoli. Proto se nyní budu věnovat profesní etice sociálních pracovníků.

5.4 Profesní etika sociální práce

Vzhledem k charakteru sociální práce jako jediné pomáhající profese, která pojímá člověka celostně (holisticky), se může sociální pracovník při práci setkat s mnoha morálně spornými momenty, kdy musí rozhodnout, jak postupovat, tak aby byla uchována práva klientů a aby bylo řešení ve prospěch klienta. Při tomto rozhodování je pracovník postaven mezi požadavky své profese, požadavky společnosti jako celku a samotným klientem a v neposlední řadě také konfrontuje své osobní hodnoty a názory. To vše sebou přináší určitá dilemata.

Sociální práce jako taková je postavena na hodnotách demokracie, sociální spravedlnosti, lidské důstojnosti a lidských právech a také na profesionálním jednání. Tyto hodnoty se často dostávají do konfliktu s požadavky klientů nebo společnosti. Proto je nutné, zapojit etiku i do sociální práce. Někteří autoři v anglosaském prostředí si myslí, že právě etika by mohla být oním pojítkem mezi různými částmi sociální práce, které je sjednotí. V etické oblasti je pro sociální pracovníky také důležitá diskuze o etických problémech. Tato diskuze jim posléze pomáhá lépe se v takovýchto situacích orientovat. Etika nám také může přinést určitý vhled do problémů sociální práce, protože jedním z úkolů etiky je i kritická reflexe.¹²⁸

Je nutné podotknout, že v sociální práci nejde o etiku vnímanou filosoficky, tedy jako abstraktní disciplínu, ale vnímanou prakticky, tedy jako konkrétní směr uvažování. Pokud se blíže podíváme na definice tak *„etika (z řeckého éthos – mrav, zvyk, obyčej, charakter) je teorií morálky, vědou o morálce jako stránce života společenského člověka, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání.*

Morálka (z latinského mos – původně vůle, potom mrav, předpis, zákon, vlastnost, charakter, vnitřní podstata) je systém regulativů lidského jednání, který je založen na rozlišení správného a nesprávného, schopnosti rozlišovat dobro a zlo a v těchto intencích jednat – včetně transformace do oblasti hodnot, norem, vzorů, postojů

¹²⁸ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filosofie a etiky v sociální práci*, s. 5

a jednání. (...) Předpokládá se, že je tím co udržuje společnost pohromadě a umožňuje harmonickou spolupráci jejích členů.

Hodnotami rozumíme „*normativní standardy, které mají vliv na naše rozhodnutí pro jednu z možných alternativ jednání.*“¹²⁹

Pokud definice vztáhneme na sociální práci, můžeme vyvodit, že do profesní etiky bude patřit reflexe praxe a reflexe jednání z pohledu morálky (tedy co je špatné/dobré, profesionální/neprofesionální, mravné a nemravné).¹³⁰

V otázkách řešenými sociálními pracovníky můžeme nejčastěji nalézt problematiku dobrého a kvalitního života (otázky co je pro klienta kvalitní život apod.). Na základě klientova přání musí být sociální pracovník připraven na následné jednání. Pokud např. někdo odmítne pobyt v zařízení, musí být pracovník schopný pomoci mu aktivně jiným způsobem. A toto jednání by mělo být také obhajitelné z hlediska morálních, profesních i obecných hodnot. Pracovník by si měl být také dobře vědom svých hodnot a postojů, protože ty budou vždy ovlivňovat jeho interpretaci zákonů, nařízení apod.¹³¹

Sociální pracovníci sdílejí i určité společné hodnoty, které jsou popsány v etickém kodexu. Tyto hodnoty jsou pro sociální práci významné hlavně z důvodu toho, že vymezují vztah klient – pracovník, ale také vztahy pracovník – kolegové a také vztahy ke společnosti. Jsou také důležité při rozhodování, jaká metoda a principy budou zvolené a při řešení etických problémů a dilemat.¹³² Z tohoto důvodu se nyní více zaměříme na mezinárodní kodex sociálních pracovníků a z něho vycházející etický kodex sociálních pracovníků v českém prostředí.

5.4.1 Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků

Mezinárodní kodex byl schválen valným shromážděním Mezinárodní federace sociálních pracovníků v Austrálii v roce 2004. Jeho obsahem je obecné ustanovení principů, definice sociální práce, mezinárodní konvence a principy sociální práce, tak

¹²⁹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 22

¹³⁰ Srov. Tamtéž, s. 22

¹³¹ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filosofie a etiky v sociální práci*, s. 5-6

¹³² Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 33

jak je to vnímáno na obecné úrovni. Předpokládá se, že každý stát bude z tohoto kodexu vycházet, při tvorbě svých národních kodexů.¹³³

Kodex začíná úvodem, kde se píše, proč by se vůbec sociální práce měla zabývat etikou. Je to hlavně z důvodu povzbuzení k reflexi etické praxe jak u poskytovatelů služeb, tak již u studentů sociální práce, kteří se na povolání teprve připravují. Pracovníci i studenti mají zhodnocovat etické problémy a dilemata, se kterými se setkávají ve své praxi a aby jejich rozhodnutí, jak jednat, bylo morálně odůvodnitelné.

Dalším v pořadí je obecně uznávána definice sociální práce. Tato definice byla přijata na valné hromadě v Kanadě v roce 2002. Definice obsahuje obecné cíle sociální práce – jako např. dosažení sociální změny, zlepšení interakce s prostředím atd. S podobnými pojmy se můžeme setkat i v českém prostředí.¹³³

Následují mezinárodní konvence, což jsou různé deklarace a úmluvy, které mají mezinárodní přesah a platnost. Nejznámějšími jsou Deklarace lidských práv a svobod, Úmluva o právech dítěte apod. Tyto konvence bývají uznávány na celosvětové úrovni.¹³³

Předposlední části kodexu jsou obecné principy sociální práce, které jsou dva – lidská práva a důstojnost, sociální spravedlnost. Do lidských práv a důstojnosti řadíme právo klientů na sebeurčení a právo spolupodílet se na řešení svého problému. Dále sem řadíme pracovníkovu povinnost přistupovat k člověku celostně, tedy brát v potaz fyzické, psychické i duševní a duchovní potřeby a přání. Pracovník by měl nadále vyhledávat klientovy silné stránky, které by měl rozvíjet. Do sociální spravedlnosti řadíme práci s negativní diskriminací klientů z nejrůznějších důvodů, pracovník by měl umět s touto diskriminací pracovat. Dále přistupovat ke každému individuálně, spravedlivě přerozdělovat zdroje, pracovat na základě solidarity (myšlenka soudržnosti a pospolitosti).¹³³

V poslední části kodexu nalezneme představu o obecně pojímaném profesionálním jednání pracovníků. Sociální pracovníci by měli jednat v souladu s etickým kodexem, který je platný v jejich zemi. Toto je jen obecný popis, který má sloužit k rozšíření na národní úrovni. Jako příklad můžeme uvést, že sociální pracovník by měl s klienty jednat empaticky a vlídně nebo že pracovníci by měli jednat bezúhonným způsobem atd.¹³³

¹³³ Srov. Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků. In: *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/mezinarodni_eticky_kodex.pdf

Tento mezinárodní kodex byl rozpracován do české podoby jako Etický kodex sociálních pracovníků České republiky.

5.4.2 Etický kodex sociálních pracovníků České republiky

Etický kodex ČR v dnešní podobě byl schválen Společností sociálních pracovníků v roce 2006. A od tohoto roku je platný až dodnes. Kodex je rozdělen do tří okruhů – etické zásady, pravidla etického chování sociálního pracovníka a etické problémové okruhy s možnostmi jejich řešení. Následně krátce popíše každý okruh kodexu, tak jak ho shrnula autorka Nečasová, která poskytuje přehled nejzákladnějších a nejdůležitějších myšlenek kodexu.

Sociální práce je založena na principech demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci dodržují mezinárodní úmluvy jako např. Deklarace lidských práv.

Kodex „vyjadřuje respekt ke klientům a jejich sebeurčení především tím, že staví na hodnotách lidských práv (bod 1.1), jedinečnosti člověka (1.2), potřebě seberealizace klienta (1.3), vedení klienta k vlastní odpovědnosti (2.1.1), hledání možností, jak klienta zapojit do řešení problému (2.1.1) apod. Podporu sociální spravedlnosti obsahuje jednak bod 1.2 (respektování jedinečnosti klienta bez ohledu na jeho charakteristiky i na to, jak přispívá ke blahu společnosti), jednak část 2.5 – pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke společnosti (zasazuje se o zvyšování sociální spravedlnosti, upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a zajištění přístupu k těmto zdrojům apod.). Téma profesní integrity se nachází v části 2.4 – pravidla ve vztahu k povolání a 2.3 – ve vztahu ke kolegům. Jedná se o závazek udržovat a zvyšovat svou odbornou úroveň, usilovat o osobní růst, spolupracovat s kolegy, a tak zvyšovat kvalitu služeb. V etickém kodexu jsou také vyjmenovány základní problémové okruhy (...)“.¹³⁴

Sociální pracovník jako takový je zodpovědný nejen za své jednání vůči klientovi, ale také za jednání vůči kolegům, organizaci a celé společnosti. To sebou samozřejmě přináší určité střety, které se dostávají do konfliktu.

¹³⁴ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 42

Kodex se těmto problémovým okruhům také věnuje. Popisuje několik základních etických problémů. Sociální pracovník musí eticky uvažovat po celou dobu kontaktu s klientem, ať už sbírá informace u klienta doma nebo volí účinné metody práce s klientem tak, aby to mělo co nejpozitivnější efekt na jeho život. Mezi základní etické problémy řadíme: kdy zasahovat do klientova života, jaké případy by měly mít přednost, kolik péče a pomoci poskytnout, aby toho klient nezneužil a také kdy je na čase ukončit spolupráci. Mezi další okruhy řadíme zejména konflikty týkající se pracovníka a klienta nebo klienta a jiného občana atd. Jak tyto konflikty řešit je již na samotném pracovníkovi. Buď může kontaktovat Společnost sociálních pracovníků, nebo se může poradit a prodiskutovat problém se svými kolegy, nadřízenými apod.¹³⁵

Pokud se plně zamyslíme nad etickým kodexem, a budeme se ho snažit osobně naplňovat, může nám vyvstat několik otázek týkajících se profese sociální práce. Na tyto otázky upozornila v článku časopisu Sociální práce, dnes již bývalá místopředsedkyně Společnosti sociálních pracovníků, Marie Scheibová. Přestavila několik základních problémových otázek, např. proč jsou stále sociální pracovníce brány jako někdo, kdo krade děti a jako „odebíratelé“ dětí jsou prezentováni i v masmédiích. Proč pro označení toalet a sprch se v naší společnosti používá termín „sociální zařízení“, nebo také sociálka a stejné označení máme i pro ústavní péči a sociální práci. Proč se ženám zabývajícím se prostitucí přezdívá „sociální pracovníce“ a proč se toto označení stalo v naší společnosti již zažitým. Jak tedy naše společnost vůbec vnímá profesi sociální práce? Na závěr článku navrhuje veřejnou diskuzi na tyto „proč“.¹³⁶

V předchozích odstavcích jsme se zabývali etickými kodexy, které mají sloužit jako jakýsi základní návrh, jak řešit různá dilemata a etické problémy. Tyto kodexy si posléze může vzít každá organizace jako vzor pro vytvoření svého konkrétního etického kodexu samotné organizace.

¹³⁵ Srov. Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. In: *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssper.pdf

¹³⁶ Srov. SCHEIBOVÁ, M. Etický kodex a otázky sociálních pracovníků. *Sociální práce*, 2004, roč. 4, s. 35

Proto se nyní budu zabývat etickými problémy a dilematy. Krátce vysvětlím tyto pojmy, jaký je mezi nimi rozdíl a jak je může pracovník řešit.

5.5 Etická dilemata a etické problémy

Ve většině případů, kdy se sociální pracovník rozhoduje, využívá soubor několika stránek svého vzdělání. Ať už je to stránka technického vzdělání ve smyslu používaných technik a metod, právní část vzdělání nebo právě etická část, vždy se rozhoduje komplexně, s přihlédnutím ke všem těmto stránkám. Někdy se ovšem může stát, že se tento komplex a pracovníkova osobnost a hodnoty dostanou do konfliktu s tím, co žádá a co si představuje klient, nebo co by pro klienta bylo lepší.

Banksová rozlišuje mezi etickými problémy a mezi etickými dilematy. *„Etické problémy vznikají v situaci, kdy je evidentní, jak by měl sociální pracovník rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně přičít“*¹³⁷. Jako příklad problému můžeme uvést klasickou situaci, a to neposkytnutí pomoci člověku v problémech, protože na to nemá ze zákona nárok, ale pracovník má pocit, že pomoc potřebuje, ale nemůže mu ji poskytnout.¹³⁸

„Etická dilemata vznikají tehdy, cítí-li sociální pracovník, že stojí před dvěma nebo více stejně nevhodnými možnostmi, které představují konflikt morálních principů (např. konflikt práva klienta na sebeurčení a povinnosti sociálního pracovníka chránit zdraví klienta). Není přitom jasné, jaké rozhodnutí bude přijatelnější“.¹³⁹

Jestli je to etický problém nebo dilema vždy závisí na osobnosti sociálního pracovníka a jak on vnímá celou situaci a jak on sám navrhuje řešení. To, co má pro nějakého sociálního pracovníka jasný význam a bez problémů ví, jak se má rozhodnout, je pro druhého pracovníka etickým problémem, protože ví, jak má rozhodnout, ale nechce toto rozhodnutí učinit; pro třetího pracovníka ve stejné situaci to může být až dilema, protože se mu ani jedna možnost nezdá uspokojivá. Další úlohu v takto vnímaných situacích hraje i prostředí, kde se sociální práce uskutečňuje. Jinak celou

¹³⁷ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 24

¹³⁸ Srov. Tamtéž, s. 24

¹³⁹ Tamtéž, s. 24

situaci může vidět pracovník na úradě, jinak ji může vidět pracovník neziskové organizace, kde pravidla nejsou tak jasná, jako např. v zákonech a vyhláškách.¹⁴⁰

Autor Musil, který se ve své knize *Ráda bych Vám pomohla*, ale ... se také zabývá otázkou dilemat, ale spíše z té obecnější roviny, rozlišuje také dilemata zjevná a latentní a také řeší otázku vyhýbání se pracovníkům těmto etickým dilematům.

Musil pojímá dilema následovně: „*nutná (někdy obtížná) volba mezi dvěma vzájemně se vylučujícími možnostmi.*“¹⁴¹ Musil vnímá tvrzení, že volba je „nutná“ jako nepřesné. Pracovník se nemusí vždy rozhodnout, ale toto dilema pozdržet a tím pádem se mu vyhnout. Uvádí to na příkladu dítěte, které bylo ve své rodině zanedbáváno, a pracovník se rozhodoval, jestli dítě odebere či nikoli. Pracovník stál před volbou, zda zasáhnout anebo na druhé straně porušit pravidla své pracovní pozice. Rozhodl se tak, že začal více podporovat rodiče ve svém fungování a své nadřízené uklidňoval dojemem, že se situace zlepšila a vyvíjí se správným směrem. Po dlouhém odkládání rozhodování se však pracovník musel stejně rozhodnout. K tomuto příkladu Musil dodává, že toto „vyhýbání se rozhodování“ je patrné u všech etických dilemat práce s klientem.¹⁴²

Proto spatřuje jako užitečné rozlišovat zjevná a latentní dilemata. Zjevné je podle Musila to, co stojí přímo před pracovníkem a žádá si to jasné rozhodnutí mezi dvěma, pro pracovníka neslučitelnými, možnostmi. A latentní dilema souvisí s popisovaným příkladem výše. Pracovník si nalezne jiné okolnosti, které zmírňují naléhavost rozhodnutí. Po tomto zmírnění není rozhodnutí již tak akutní, odchází do pozadí a stává se latentním. Zjevné dilema ovšem nemizí, jen je upozaděno a skryto jako latentní a jen „čeká“, aby bylo zase dáno do popředí.¹⁴³

Nyní, když jsme si ujasnili důležité pojmy, můžeme přejít k ukázkám a vysvětlení dilemat, které souvisejí se spiritualitou pracovníka, organizace a klienta.

5.5.1 Etická dilemata v kontextu spirituality

Nejlépe si dilema a jeho řešení ukážeme na konkrétních příkladech a posléze popíšeme systematický přístup jejich řešení. Tedy jak by měl sociální pracovník postupovat při rozhodování se, jakou možnost zvolí.

¹⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 24

¹⁴¹ MUSIL, L. *Ráda bych Vám pomohla, ale...*, s. 36

¹⁴² Srov. MUSIL, L. *Ráda bych Vám pomohla, ale...*, s. 36

¹⁴³ Srov. Tamtéž s. 38-39

Prvním příkladem bude situace, kdy sociální pracovník, který vyznává křesťanskou víru, pracuje v organizaci, která toleruje prvky okultismu a nových náboženských směrů a snaží se být nábožensky neutrální. K pracovníkovi se dostane klient, který se svěří s tím, že navštěvuje různé vědmy a kartárky a myslí si, že mu tyto návštěvy pomáhají. Zejména v tom, že si je jistý, co přijde, zná svou budoucnost a vlastně nemusí nic řešit, protože mu za chvíli bude už zase dobře a bude žít kvalitní život.

Na tomto příkladu můžeme spatřovat situaci, kdy se pracovník dostává do rozporu svých hodnot, víry své a víry a hodnot klienta a vlastně i samotné organizace, která tyto praktiky toleruje. Pracovník tedy stojí před situací, kdy se má rozhodnout, zda má podporovat klienta v jeho víře v okultismus anebo tuto podporu odmítne a bude v klientovi hledat jeho křesťanské kořeny a připomene mu původní víru.

Na jedné straně dilematu stojí takové důsledky, jako například že pracovník může jednat proti svému svědomí, což zapříčiňuje mnohdy určité pocity viny vycházející ze svědomí, posléze tento problém může vyústit až k syndromu vyhoření, nechuti pracovat a odchodu pracovníka ze zařízení. Na druhé straně stojí důsledky porušení klientova práva na sebeurčení, které má pracovník respektovat. Klient bude nadále vyhledávat tyto praktiky alternativních směrů, které mohou ohrozit jeho duševní zdraví. Záleží jen na samotném pracovníkovi, jak s touto situací naloží a jak se rozhodne.

Druhý příklad, který uvedu, byl již v textu dříve zmíněn. Jedná se o situaci bývalého člena Svědků Jehovových, se kterým se setkal pan Vojtíšek v rámci Společnosti a který mi popsal v rozhovoru. Jednalo se o bývalého člena Jehovistů, který vystoupil ze společenství a vyhledal pomoc poradny. Spolu s panem Vojtíškem vedli několik osobních sezení, kde si povídali, a po několika sezení se klient rozhodl spolupráci ukončit. Stýskalo se mu po manželce a dětech, které nechal ve společenství a se kterými se nesměl stýkat. Mimo společenství už rodinu neměl, všechny jeho sociální vazby zůstaly ve společenství. A proto, že ho mimo společenství nic netěšilo a neměl se kam obrátit, rozhodl se učinit pokání a vrátit se zpět k Jehovistům.

Tady se pracovník dostává do situace, kdy klient chce dobrovolně a ze svého rozhodnutí ukončit spolupráci, i když to pro klienta není ideální a pracovník musí

rozhodnout, jestli ustoupí a s klientem ukončí spolupráci nebo jestli si bude trvat na svém a přesvědčovat klienta o další spolupráci. Na tomto příkladu můžeme vidět příklad klasického obecného dilematu, který je popsán i v Etickém kodexu sociálních pracovníků České republiky, a tím je kdy ukončit spolupráci s klientem. Je opět na každém pracovníkovi, jak to vyřeší a rozhodne.

Dle Reamera, amerického profesora psychologie a odborníka na etiku, je nutné dodržet určitý systematický postup při řešení dilematu. Tento přístup základně shrnula Nečasová následovně: *„Nejdříve je nutné etické dilema identifikovat, včetně hodnot a povinností, které jsou v konfliktu. Proto, je vhodné zamyslet se nad tím, kterých jednotlivců, skupin i organizací se řešení dilematu nějakým způsobem dotkne. Následuje důkladná rozvaha všech možných způsobů jednání, včetně pravděpodobných efektů (kladných i záporných) pro zúčastněné a společnost jako celek. Je třeba zvážit pro a proti u každého způsobu jednání. Při tom se berou v úvahu etické teorie a principy (např. deontologická a utilitaristická teorie, etika účasti) a etická doporučení, která jsou na nich založená, etický kodex a právní normy, metody sociální práce a osobní hodnoty sociálního pracovníka (náboženské, kulturní a etnické hodnoty a politická ideologie). Přínosem je i konzultace se spolupracovníky a při supervizi“*.¹⁴⁴

Vždy je to ale na samotném pracovníkovi, jak se rozhodne. Není možné poskytnout sociálním pracovníkům jakýkoli obecný návod na řešení těchto dilemat. Mohlo by se stát, že by toho posléze pracovníci zneužívali ve smyslu přenášení odpovědnosti na případný obecný předpis. Proto je vždy samotný pracovník klíčem k rozhodnutí. Je také dobré, aby si vše pracovník pečlivě zdokumentoval, včetně odůvodnění, proč se tak rozhodl. Může mu to posléze pomoci v další dilematické situaci.

Na závěr této části práce je nutné dodat, že sociální práce není v českém prostředí stále vnímána jako profese. Je označována za jakousi „semiprofesi“, tj. profese, která nenaplnuje všechny náležitosti, aby se stala profesí. Zastánci tohoto názoru používají argumenty jako, že sociální práce nemá jasné teoretické zakotvení, pracovníci si mohou uzurpovat výhradní právo na speciální dovednosti a ve společnosti

¹⁴⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 48

panuje nejasný názor na sociální práci obecně. Jedním z argumentů je i ten, že sociální práci vykonávají zejména ženy, a proto není nutné k výkonu práce, která má za cíl péči o klienta, speciálních dovedností. Což je také jedním z možných vysvětlení, proč není sociální práce vnímána mezi občany jako profese a proč k ní zaujímají takový postoj, jaký zaujímají. Zda je sociální práce profese nebo není, je stále velkým předmětem veřejné diskuze s nejasným výsledkem.¹⁴⁵

V závěrečné části práci se ještě krátce zmíním o prevenci z obecného hlediska, jak by se k ní mělo přistupovat a na koho by měla být zejména cílená.

5.6 Prevence vstupu do sekt

Prevence znamená předcházet nějakým nežádoucím jevům chování. U drogově závislých, kriminálků atd. je jasné, že jejich rizikové chování, bude ohrožující, škodlivé. U nových náboženských směrů můžeme o škodlivosti jen diskutovat, protože není tak jednoznačná. U prevence je zde důležitá práce s duchovními otázkami a manipulací u „poškozených“ klientů.

V rámci Malého kurzu pastorační, na internetové stránce pastorace.cz, které provozuje Pastorační středisko arcibiskupství pražského, se můžeme dočíst, co bychom měli dělat při pomoci mladým lidem před vstupem do sekty, tedy jako určitou formu prevence. Tato prevence je mířena zejména na rodiče a příbuzné ohrožených lidí, ale také pracovníkům v poradnách, kteří s tímto problémem mohou přijít do styku.

Co tedy dělat:

- *„oprotit se od protináboženských nebo pseudonáboženských předsudků, čili odvážit se kritického myšlení.*
- *ujasnit si zřetelně vlastní pozici.*
- *opatřovat si seriózní informace o skupinách, které mají na lidi nám svěřené vliv nebo se ho snaží získat. Neinformovanost nebo užívání zkreslených informací kritika diskvalifikují.*
- *objeví-li mladý člověk náboženskou skupinu, která ho nadchne, neshazovat tento „objev“, ale snažit se co nejdéle uchovat úroveň skutečného dialogu.*

¹⁴⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 41

- *uvádět mladé lidi do světa věr a náboženství (čili zajistit solidní religionistickou orientaci).*
- *všímat si osamělých a frustrovaných – nenajdou-li dobré přátele, skupinu, jsou pro mnohé sekty nejlepší „potravou“.*
- *vyhnout se extrému, kdy po absolutním ateizmu doporučíme vše náboženské bez rozlišení. Právě tak nesetrvávat na rigidním protináboženském postoji, který vylučuje jak dialog, tak nepředpojaté hodnocení náboženských fenoménů.*
- *uvádět mladé lidi do bohatství evropského kulturního i filozofického dědictví.*
- *respektovat rozsah a hloubku vlastních znalostí a nepodávat informace povrchní nebo přímo nesprávné.*
- *nezaujímat a priori nepřátelský postoj vůči sektám, ale v každém případě zaujímat přátelský postoj vůči mladým lidem, i problémovým, kteří jsou jejich potenciálními či skutečnými oběťmi“.¹⁴⁶*

Myslím si, že to je to nejzákladnější, co může člověk udělat v preventivním působení na nejvíce ohroženou skupinu a tou jsou mladiství nebo mladí dospělí.

Při prevenci je také důležité působit na kritické myšlení každého jednotlivce a tato myšlení podporovat. Je důležité cílit prevenci na to, aby každý nepodléhal okamžitému nadšení z nového náboženského směru, ale aby každý kriticky zvážil, jak je společnost řízena, jak je financována, kde všude působí, co dělá, prostě a jednoduše zjistit si o ní co nejvíce informací. Člověk by také při rozhodování, zda se přidat do nějakého společenství neměl podléhat okamžitému popudu a dělat předčasná rozhodnutí, když jsme ve stresu nebo přetížení. Na tato rozhodnutí by měl být člověk v naprosté pohodě a mít vše pečlivě promyšlené.¹⁴⁷

¹⁴⁶ OPATRŇY, Aleš. Malý kurz pastorace (17): Zkušenosti se sektami a destruktivními kulty v pastoraci v ČR. In: *Pastorace.cz* [online]. 2013 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-17-Zkusenosti-se-sektami-a-destruktivnimi-kulty-v-pastoraci-v-CR.html>

¹⁴⁷ Srov. ONDRIOVÁ, I., CINOVÁ, J. Vliv sekt a kultů. *Sestra* [online]. 2014, č. 4 [citováno 2011-12-18]. Dostupné na [www: <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/vliv-sekt-a-kultu-475008>](http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/vliv-sekt-a-kultu-475008)

Závěr

V dnešní době se ve svém okolí můžeme setkat s různými vědmami a věstci, kteří hádají budoucnost z karet, ruky nebo křišťálové koule. Na tom by asi nebylo nic problémového, kdyby si podle toho lidé nezačínali řídit život a všechny své neúspěchy a selhání házeli na své minulé životy, zanesené čakry apod. Existují i různá společenství či organizace, která mají svůj úspěch založeny právě na těchto praktikách a často jsou také zaštitěné nějakou formou náboženství, nebo několika náboženskými prvky dohromady. S přihlédnutím na postmoderní dobu a člověka v ní žijícího, se stávají tyto organizace velmi žádanými a vlivnými. A najednou člověk touží do takové skupiny patřit. Problém nastává, pokud se skupina uzavře, není již kontrolovatelná zvenčí a nastane pomalá izolace členů, sponzoring a život pro společenství atd. Organizace pomalu nabírá prvky „sekty“.

Cílem mé diplomové práce bylo zaměřit se na negativní dopady sekt do života člověka, a jakým způsobem by měl sociální pracovník postupovat a pracovat s těmito negativními následky. Tento pohled jsem se snažila podpořit profesní etikou sociální práce. Mohu říci, že cíl práce se naplnil. S pomocí odborné literatury a článků jsem popsala možné negativní následky sekt z pohledu sociálního i etického, a snažila jsem se poskytnout sociálnímu pracovníkovi takový „mininávod“ na to, co vše by si při sociální práci s bývalým členem sekty (tzv. odpadlíkem) měl sociální pracovník uvědomit, jak by měl postupovat při řešení odpadlíkovy těžké životní situace. Na závěr jsem i přidala pohled odborníka, který se velkou část své kariéry věnuje novým náboženským hnutím a nové religiozitě obecně a je předním uznávaným odborníkem na tyto nové směry. Rozhovor mi poskytl Zdeněk Vojtíšek. Tématem našeho rozhovoru bylo speciální duchovní poradenství poskytovaného v rámci Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, kde je vedoucím poradenského týmu.

Má práce je přínosem zejména jako jakýsi návod pro sociální pracovníky. Po mém malém průzkumu, který jsem vedla jen pro své účely a čistě z osobní zvědavosti, mezi přáteli pracujícími v sociální oblasti, jsem dospěla k názoru, že nevím, jak bych měla pracovat s bývalým členem nějakého novodobého náboženského společenství, který by měl nejrůznější problémy, se kterými by potřeboval pomoc. Proto jsem si dala za cíl práce za pomoci odborné literatury nastínit následky, které sekty zanechávají na

svých bývalých členech a také si uvědomit, jak jim pomoci. Posléze poskytnout určitý návod, jak postupovat, aby i studentům sociální práce bylo více zřejmé, co mají dělat a jak pracovat s tímto typem klientů. To se neobešlo bez uvědomění a zamyšlení se nad dobou, ve které žijeme a nad sektami a jejími dopady obecně.

V poslední části práce věnované profesní etice sociálních pracovníků jsem chtěla upozornit na možná etická dilemata, která může sociální pracovník zažívat při práci a interakci s klienty. Na závěr bych ještě ráda upozornila na probíhající veřejnou diskusi na téma, zda je sociální práce profesí či nikoli. Předložila jsem i několik argumentů zastánců, kteří tvrdí, že pro sociální práci, ve které pracují zejména ženy, není potřeba nějakých speciálních dovedností a vědomostí. Je to přirozená péče o člověka, kterou má zřejmě každá žena přirozeně v sobě a se kterou se už narodí. Možná bychom se měli zamyslet nad tím, proč je sociální pracovník/pracovnice označením nejen pracovní pozice, ale také označením toalet nebo žen zabývajících se prostitucí a proč těchto označení hojně využívá naše společnost.

Seznam použité literatury

Literatura:

- ABGRALL, J. M. *Mechanismus sekt.* Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-774-7.
- BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- BÜCHNER, B. *Co máme vědět o sektách.* Praha: Amulet, 1999. Alfabet. ISBN 80-86299-02-3.
- GALVAS, Z., ed. *Homo religiosus: vybrané aspekty psychologie náboženství.* Praha: Českomoravská psychologická společnost, 2002. ISBN 80-86174-04-2.
- HASSAN, S. *Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů.* Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. ISBN 80-85880-03-2.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorační péče.* Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9.
- LUŽNÝ, D. *Nová náboženská hnutí.* Brno: Masarykova univerzita, 1997. Religionistika. ISBN 80-210-1645-0.
- LYON, D. *Ježíš v Disneylandu: náboženství v postmoderní době.* Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0941-6
- MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale--: dilemata práce s klienty v organizacích.* Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.
- NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce.* Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. ISBN 80-210-2673-01
- POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J. *Nebezpečí sekt.* Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5.
- ŠTAMPACH, O. I. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity.* Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-060-2.
- ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe.* Písek: Renesance, 1996.

- VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-8026202127.
- VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK P., MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8.
- VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007. Beletrie (Beta Books). ISBN 978-80-86851-64-8.
- VOJTÍŠEK, Z. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009. Deus et gentes. ISBN 978-80-87127-21-6.
- VOJTÍŠEK, Z. *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*. Brno: L. Marek, 2005. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-69-x.

Webové odkazy:

- Deprese. In: *Medicabáze.cz* [online]. 2007 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: http://www.medicabaze.cz/?&sec=term_detail&termId=89&tname=Deprese
- Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. In: *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf
- Global Definition of Social Work. *International Federation of Social Workers* [online]. 2014 [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> (vlastní překlad)
- HALÍK, T. Není ateista jako ateista. In: *Tomáš Halík* [online]. 2015 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/221/>
- KODET, V. Okultismus. In: *Vojtěch Kodet* [online]. 2012 [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/okultismus/okultismus-1.html>
- KOHOUTEK, R. Pojem krize středního věku. In: *ABZ Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/krize-stredniho-veku>
- KOHOUTEK, R. Pojem multidisciplinární. In: *ABZ Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/multidisciplinari>

Mezinárodní etický kodex sociálních pracovníků. In: *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/mezinarodni_eticky_kodex.pdf

ONDŘIOVÁ, I., CÍNOVÁ, J. Vliv sekt a kultů. *Sestra* [online]. 2014, č. 4 [citováno 2011-12-18]. Dostupné na www: <<http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/vliv-sekt-a-kultu-475008>>

OPATRŇÝ, Aleš. Malý kurz pastorace (17): Zkušenosti se sektami a destruktivními kulty v pastoraci v ČR. In: *Pastorace.cz* [online]. 2013 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Clanky/Maly-kurz-pastorace-17-Zkusenosti-se-sektami-a-destruktivnimi-kulty-v-pastoraci-v-CR.html>

Proč svědkové Jehovovi nepřijímají transfuze? In: *Svědkové Jehovovi* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/svedkove-jehovovi-proc-neprijimaji-transfuze/>

Satanismus jako hrozba pro vnitřní bezpečnost?, *Rexter*, (online), č. 1, 2003. Dostupné na: <http://www.rexter.cz/satanismus-jako-hrozba-pro-vnitri-bezpecnost/2003/05/01/>

Syndrom CAN. In: *Metodický portál RVP* [online]. 2011 [cit. 2017-02-11]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/Syndrom_CAN

VOJTÍŠEK, Z. Sekta. In: *Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů* [online]. [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.sekty.cz/www/stranky/studie/sekta.pdf>

Vymývání mozku. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vym%C3%BDv%C3%A1n%C3%AD_mozku

Tištěné periodikum:

PROFANT, V., ŠTAMPACH O. I. Co je a co není sekta. *Dingir*, 2000, roč. 3, č. 4

SCHEIBOVÁ, M. Etický kodex a otázky sociálních pracovníků. *Sociální práce/Sociální práca*, 2004, roč. 4

VOJTÍŠEK, Z. Co se slovem sekta. *Dingir*, 2004, roč. 7, č. 4

Zákony a vyhlášky:

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 459/03, Právo rodičů odmítajících léčbu nezletilého dítěte [online]. Ústavní soud České republiky, [cit. 2017-08-01]. Dostupné na: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-459-03>

Cizojazyčné zdroje:

BROMLEY, D. G., MELTON J. G. *Cults, religion, and violence*. New York: Cambridge University Press, 2002. ISBN 0521668980.

Osobní konzultace:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D. – ústní sdělení, rozhovor (vedoucí poradenského týmu Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů) dne 4. února 2017 v Praze.

Přílohy

Příloha I.

Rozhovor s PhDr. Zdeňkem Vojtíškem, Th. D., který je vedoucí poradenského týmu Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů (4. 2. 2017)

1. Mohl byste mi říct něco obecně o Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů?

Společnost je registrovaná jako občanské hnutí. Působí zde kolem 20 odborníků, kteří pocházejí z akademického prostředí. Např. Ing. Aleš Opatrný, Th.D. nebo také Doc. ThDr. Ivan O. Štampach, který je předsedou Společnosti a mnoho dalších. Společnost také ve spolupráci s dalšími organizacemi taktéž provozuje projekty, např. CzechKid – multikulturalita očima dětí, který je asi náš nejznámější. Společnost taktéž pořádá semináře pro veřejnost, kde je vždy pozván nějaký člen náboženského hnutí, který svým neformálním projevem představuje své náboženství, ale je nutné podotknout, že je tam sám za sebe, nikoli jako vyslanec své náboženské skupiny.

2. Co je cílem Společnosti?

Ze začátku, kdy Společnost vznikala, bylo cílem zejména poskytování informací o neznámých nových náboženských směrech a poskytovat české veřejnosti osvětu o nových náboženských směrech. Postupem času vznikl unikátní archiv, kde byly shromážděny informace o nejrůznějších náboženských směrech. Dnes je tento archiv zpřístupněn veřejnosti v podobě rozsáhlé knihovny v sídle společnosti. Postupem času a potřeb veřejnosti rozšířila Společnost svou činnost o duchovní poradenství pro ty, kteří se cítí být nějakým způsobem dotčeni novými náboženskými směry. Což je jejím cílem dodnes.

3. Jaké služby Společnost poskytuje?

Základní službou je poskytování informací o nových náboženských směrech, kde pracovníci i odborníci na základě nastudované literatury, či osobní zkušenosti, co nejlépe odpovídají na nejrůznější dotazy.

Další službou, kterou Společnost poskytuje je odborné duchovní poradenství pro lidi, kteří se cítí být negativně zasaženi nějakým náboženským hnutím, nebo se jejich příbuzní stali členy takovýchto hnutí a oni si nevědí rady. Toto poradenství nazýváme v rámci Společnosti jako „poradenství pro příbuzné“.

Nebo také v méně častých případech Společnost kontaktují sami lidé, kteří vystoupili ze sekty a potřebují pomoc v této těžké životní situaci. „Poradenství pro odpadlíky“.

4. Jak nejčastěji klienti kontaktují Společnost a komu jsou služby poskytovány?

Prvotní kontakt probíhá ve velké většině případů přes email Společnosti. Podle emailu se posléze rozhoduje, kdo klienta převezme. Dále se s ním domlouvají individuální osobní konzultace.

Služby jsou poskytovány pro příbuzné, přátele a známé, kteří mají svého blízkého v novém náboženském společenství a tomuto společenství nerozumí. Dále jsou to

samotní lidé, kteří odešli ze společenství a potřebují pomoc se s takovou zátěží vyrovnat.

5. Jakým způsobem Společnost pracuje s klienty (metody apod.)?

Základní metodou je určitě rozhovor. Ale práce s klienty v naší Společnosti je velmi individuální. Nemáme sepsány žádné metody ani obecné postupy. Je to jen čistě na pracovníkovi. Já osobně používám metody rogeriánské psychoterapie podle Rogerse. Záleží na psychoterapeutickém výcviku a osvojených metodách každého pracovníka. Ucelenou metodiku nemáme.

6. Má Společnost nějaké zásady, kterých se drží?

Ano. První základní a nejdůležitější zásadou je dobrovolnost a vědomá spolupráce. V žádném případě Společnost nepodléhá častému nátlaku příbuzných, abychom vyrvali jejich milovaného člověka ze spárů špatné skupiny, která na něho má negativní vliv. Taktéž naprosto odmítáme myšlenku „deprogramování“ a výstupového poradenství. Dalšími důležitými zásadami jsou také nezvyšovat negativní ladění vůči opuštěné společnosti a vidět situaci reálně. Nepodléhat nevinnosti klienta a na druhou stranu zase špatnosti náboženské společnosti. A další neméně důležitou zásadou je pochopit situaci klienta a co nejvíce ho vést k tomu, aby si dopomohl sám, aby se zapojil do řešení své situace a zapojil se zase do své bývalé sociální sítě. Tzn., aby obnovil své předešlé sociální vazby s rodinou, přáteli atd.

7. S jakými problémy nejčastěji klienti přicházejí?

Toto je opravdu velmi individuální. Dotazy jsou natolik různorodé a týkající se všeho, že je velmi obtížné říci obecnou rovinu. Dotazy se týkají nejrůznějších škál, od velmi osobních dotazů, týkajících se např. i sexuálního života partnerství, až po ty nejobecnější, který mají opravdu jen informativní charakter. Jako příklad bych mohl uvést ženu, která se dotazovala na to, co má dělat, když nežije se svým manželem, a ten přesto jednou týdně přijde a vyžaduje po ní čochku a plnění manželských povinností. Proto se opravdu nedá říci obecně, s jakými dotazy klienti přicházejí. Některé dotazy mi i přijdou jako „z Marsu“.

8. Přicházejí častěji příbuzní nebo samotní „opadlíci“?

Určitě příbuzní, jsou často zoufalí a nevědí, co mají dělat. Z dvaceti případů je devatenáct příbuzných a jen jeden opadlík. U opadlíků je ta práce daleko komplikovanější a má více proměnných než u poradenství typu příbuzný.

9. Jak funguje „poradenství pro příbuzné“?

Úplně prvně by se měl pracovník oprostít od jakýchkoli předsudků vůči klientovi. Nejčastější předsudek je ten, že tento problém se dotýká jen nefunkčních, sociálně slabých rodin. To je ovšem nesmysl. Pokud se oprostí od předsudků, musí pracovník počítat ještě s dalším problémem a tím jsou různé typy reakcí klientů. První je jistě nepochopení a zmatení. Příbuzní často nemají relevantní informace týkající se společenství, nemají ani možnost si se svým blízkým na toto téma popovídat, protože jejich blízký je zpravidla izolovaný. V tomto okamžiku je důležité poskytnout jasné a srozumitelné informace, se kterými mohou příbuzní naložit. Dalším předpokládaným typem reakcí je hněv. Tady přicházejí často slýchaná hesla jako vymývání mozku, manipulace, ztročení atd. V tomto případě je potřeba pomoci příbuzným najít faktory způsobující konverzi mimo rodinu a rodinné prostředí a pomoci tak pochopit jejich hněv. Posledním častým typem reakcí je ambivalentní rozpoložení. Tito příbuzní

nevědí, jak se k celému problému postavit a pociťují frustraci. Nastává úkol pracovníka pomoci příbuzným uchopit tento problém, tak aby byl jasný a reálný.

Cílem celého tohoto typu poradenství je dosáhnout u klientů smíření s nastalou situací, k jejímu pochopení a porozumění a také podpora sociálních vztahů, aby příbuzní neházeli svého nejbližšího, jak se říká „přes palubu“, ale aby se s ním snažili udržet vztah, co nejdéle to půjde. A v neposlední řadě také přesvědčit rodinu, že to zlo, které se ukrývá v sektě, není to zlo, které nám předhazují média, ale tím zlem je právě narušení veškerých sociálních vztahů mimo to společenství.

10. Jak funguje „poradenství pro odpadlíky“?

U odpadlíků je nejdůležitější zmínit to, že to nejhorší, co mohli prožít, už mají za sebou. A z tohoto pohledu je nutné ke klientovi přistupovat. Celé toto poradenství má za úkol resocializaci jedince. To znamená obnovit veškeré předešlé vztahy a sociální síť, kterou měl klient před vstupem do společenství a také nacvičovat praktické sociální dovednosti do života bez společenství.

Dále se pomoc u klientů liší. Jinak se pracuje s členem bývalého společenství, který byl jen řadovou ovečkou a úplně jinak s členem, který byl nějakým způsobem zapojen do vedení společenství. Velký rozdíl je také ve věku, životních zkušenostech, duchovní vyspělosti a způsobu odchodu ze společnosti (jestli bouchnul dveřmi, nebo odešel v poklidu a připraven). V tom všem je opravdu rozdíl. Co ale používáme pokaždé, je metoda empatického a naslouchacího rozhovoru. Další spornou věcí jsou otázky viny, které se složitě řeší a vyžadují delší dobu spolupráce.

Hlavním cílem tohoto poradenství jsou tedy pomoci zvládnout těžkou životní situaci klienta a pomoci mu najít cestu zpět do běžného života, který si klient sám zvolí. A také zhodnotit pozitivním směrem klientovu situaci a nějakým způsobem mu pomoci, aby ji začlenil do svého současného života, tak jak ho chce žít, aby našel rovnováhu.

11. Je nějaká styčná plocha, která se prolíná jak v poradenství typu příbuzný, tak v poradenství typu odpadlík?

Ano je a tím jsou sociální vztahy nebo vazby. Ty jsou tím nejdůležitějším problémem, se kterým se pracuje. Příbuzným radíme, ať se snaží udržovat se svým blízkým kontakt, co nejvíce jim společenství dovolí. Neztratit tu sociální vazbu je důležité po odchodu ze společenství. Pokud klient, který se rozhodne odejít a má příznivé sociální prostředí, resocializace u něho probíhá rychleji a snadněji než u člověka, který vazby ztratil a musí si ke své rodině hledat cestu zpátky.

12. Chtěl byste něco dodat?

Chtěl bych zdůraznit to, aby každý, kdo bude s takovým klientem pracovat, dobře a reálně zvážil klientovu situaci. V posledním případě se mi např. stala taková situace, kdy se klient rozhodl vrátit zpět do společenství Svědků Jehovových. Neznamenalo to, že by naše poradenské schůzky zahodil, nebo si z nich nic nevzal. Jen byl mnohem více nešťastný mimo společenství než ve společenství. Ve společenství měl manželku, děti, se kterými se nemohl jako odpadlík stýkat a jeho kvalita života šla tak prudce dolů, že se rozhodl vrátit, aby byl zase se svou rodinou. Učinil pokání a společenství ho přijalo zpátky. Nyní se účastní všech povinných akcí, ale myslí si své a ve svém soukromí si již čte a dělá to, co uzná za vhodné a ne to, co mu nakazují druzí. Na tomto příkladu můžeme vidět právě to reálné zhodnocení situace. Nemá smysl za každou cenu klienta přesvědčovat, ať se nevrací, když je to pro něho ve výsledku lepší, než kdyby byl bez společenství.

Abstrakt

LÍKAŘOVÁ, L. *Fenomén sekt a řešení jejich negativních dopadů do života člověka z pohledu etiky v sociální práci*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Jindřich Šrajfer, Dr. theol.

Klíčová slova: sekta, negativní dopady sekt, nová religiozita, postmoderní doba, sociální práce, metody sociální práce, profesní etika sociální práce, dilemata sociální práce, prevence

Diplomová práce je zaměřena na negativní dopady sekt do života člověka a jak s těmito dopady může pracovat sociální pracovník. Přitom práce klade důraz na profesní etiku sociálních pracovníků. Práce osvětluje pojem sekta, jeho problematičnost i další pojmy s ním spojené. Za pomoci odborné literatury, práce osvětluje postupy sociálního pracovníka při práci s bývalými členy sekt nebo nových náboženských směrů.

Abstract

The phenomenon of sects and addressing their negative impacts on human life from the perspective of ethics in social work

Keywords: sect, negative effects of sects, new religion, postmodern age, social work, social work methods, social work professional ethics, social work dilemmas, prevention

This master's thesis is focused on negative effects of sects on one's life and on ways a social worker can help with this. The thesis accents profession ethics of social workers. The thesis explains the term sect and problems surrounding its use. Using professional literature, it describes how a social worker should proceed when working with former sect or new religion members.